

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi havilap

2020. május – XIX. évfolyam 5. szám

Ára: 560 Ft

*Nincs lágyabb, mint a víz,
mégis a köveket kivájja:
nincs külön nála.*

Lao-ce: Az út és erény könyve,
részlet

Ugocsa
non coronat

2

Szutréry Péter jegyzete

A pillanat határai

8

*Beszélgetés 1992-ben
Kárpáti Kamillal*

Kávét
vendégségben

10

Radnai István novellája

A kőszívűség
világnapja

12

*Juhász Zsuzsanna
novellája*

Emese álma

14

Csiba Zsolt dolgozata

Álomajtó

20

*Devecsery László
Weöres Sándor egyszavas,
egysoros verseiről*

A lélek nyomában

24

*Varga Domokos György
készülő kettőskönyvéből*

KORONAVÍRUS
Orosz István grafikája

SZUTRÉLY PÉTER

Ugozca

non coronat

*Vagyok egy ágban szabadulás, béklyó,
Protestáló hit s küldetéses vétő:
Eb ura fakó, Ugozca non coronat.*

Ady Endre: Hunn, új legenda

MMa sajnos *Ugozca is coronáz!* Pedig igazán nem akart. Sem 1527-ben, sem 1722-ben. Mégis coronázás „az egész világ”, avagy életünket átfonja a „corona” kényszerképze. Kényszerképzet? Bár csak az lenne!

Mi érte a világot?

Lucifernek sikerült végre szóhoz jutnia?

Talán ismert az anekdota a három csónakról?

A falut már elárasztotta az ár, a toronyban ott ül a pap. Arra jön egy csónak: „*Atya, szálljon be, vissziük!*” – Neeem, édes fiaim, evezetek tovább, tegyétek dolgotokat, engem meg majd megment a Jóisten! Kicsit később ugyanígy érkezik egy csónak, de a pap őket is továbbküldi, majd hamadjára megint egy, azt is elküldi. Azután a torony összedől, a pap a vízbe fullad, majd megérkezik a Mennyszágba. Szemrehányást tesz az Úrnak:

*Elég abból, hogy a ma élő,
mozgó, kétlábú ember azt hiszi, ő érte,
neki és miatta létezik a világ.*

– Uram, vártam a segítségedre, mint jó szolgád, miért nem tettél értem semmit?

Mire az Úr:

– De édes fiam! Hát három csónakot is küldtem érted!

Itt tartunk. Jártak csónakok az utóbbi évtizedekben erre-felé? Jártak! Többször is! Például II. János Pál egész életével, szenvedéseivel, méltóságával, végső mondatával: „*Ne féljete!*” – csónak volt. De nem ült bele senki! Az elmúlt évtizedek gondtalan, felelőtlen összevisszasága közepette vasárnaponként minden templom illata, a Szeretet, az Út és az Élet már nem csak egy-egy csónak, de egyenesen sűrű csónakjárat.

Ám hagyjuk a luciferi utat, térjünk vissza a realitás vágányára. 2003: „*SARS-járvány*”. Elmúlt, elszállt, mint a grillezett kolbász kerti füstje. Járvány volt? Netán. Bizonyára. Belehaltak? Netán. Sajnáljuk. Valamikor volt egy spanyol – vagy milyen nemzetiségű?... – járvány. Amolyan hapi. (Ojjé, karramba, az valami olyan bikásspányolos íz... Vagy mégis inkább valami koktél?) Az biztosan szomorú volt, mert sokan mintha meghaltak volna. Mikor is volt? Valamilyen háború végén? Egyáltalán, mi az, hogy háború? Az is járvány? Vagy fordítva?

Elég ebből! Elég a laza, mindent befogó parfümillatból, elég abból, hogy Kortárs azt hiszi, a műrozaringos légfrissítő kocsijának legfontosabb alkatrésze. Elég abból, hogy a ma élő, mozgó, kétlábú ember azt hiszi, ő érte, neki és miatta létezik a világ. Elég abból, hogy ugyanezt gondolja egy vírus, egy alga, egy gomba.

Csakhogy. Amíg egy vírus, alga, baktérium vagy gomba agyatlanul csak azt teszi, mit „szent okokból” tennie kell, addig a „kiváló intelligenciával” (na igen, 1–0 intelligenciával) rendelkező homo, többek szerint sapiens, önmagát óriásnak érezve menetel az ingoványban.

A most közzájón, netán köztudón forgó vírus rokonait, a többi nemes, koronás kutyaütőt évtizedek óta ismeri a sapientia. Azaz a homo. Egészen jól ismer már egyéb vírusokat is, mi több, egészen pofásan tud védekezni ellenük. A poliótól („gyermekbénulás”) a hepatitiszig (májgyulladás, annak is különösen a „B”, esetleg „C” csoportjai), a kanyarótól akár az influenzáig. Utóbbinál ugyan már évek óta mutatkoznak a bizonytalanságok! Nem azért, mert az influenzát okozó törzsek olyan igazi Szörny Ellák lennének, hogy nap nap után más frizurával, felismerhetetlen külsővel jelentkeznek. Teszik ezt is, de a „szakmaiatlanság”, az elképesztő könnyelműség, mellyel évente találkozunk – sajnos szakmán belül – az igazi kórok. „*Influenzaszerű tünetekkel x-y mennyiségű ember fordult orvoshoz.*” Hova fordult? Orvoshoz. Aki lázra, torokfájásra felír azonnal némi antibiotikumot, mely csakis arra elég, hogy ha van a közelben értelmes baktérium, hát ebből is tanulhat, és hízik, gyarapodik rajta, egészségesen kacarászva.

Az orvos nem keresi a kór okozóját, nem akarja látni, hogy a betegnek vajon mi okozta „...szerű” tüneteit. Nincs vérélet szerológiára (kórokozók ellen kifejlesztett, egyedi ellenanyag kimutatására) akkor, amikor számítani kellene rá, hogy netán ezáltal megismerjük a disznócskát. Nincs kenet, nincs igény bakteriológiai vizsgálatokra, (vérből, vizeletből, székletből, egyéb kenetkből és váladékokból – kórkép szerint) antibiotikumok elleni érzékenység, ellenálló képesség meghatározására. Vita van. Gazdaság, kapacitás, meg egyebek. Mindenkinek igaza van. Mint az említett papnak a toronyban.

Nem volt „nagy vívmány” a penicillin, inkább egy laboráns hanyagsága, ám Pasteur, Flemming, Koch voltak olyan ügybuzgók, olyan orvosok, akikben égett a kíváncsiság, a „miért”-re adandó magyarázat.

Elcsépett ma Semmelweis nevét említeni, kinek nem a felfedezése volt nagy érték, hanem az az állhatatosság, megalkuvás nélküli harc a butaság ellen, melyben végül szükségszerűen elbukott, s melynek végkimenetelét, a magabiztos, ignoráns „intelligenciát” még messze nem győzte le egy, a névre alkalmas homo, egy sapiens.

A SARS-CoV-2 vírus „nemes” fajta. Talpra esett rokona a SARS-1-nek, és néhány hasonlónak. Vagyis évtizedek óta ismert ez a rosszéletű arisztokrata család. Semmelweissi konokszággal kellett volna felhívni a figyelmet arra, hogy veszély van! Legalább annyi, mint a hebehurgya dohányzás háttérben, mint a cocacola-fogyasztásban, a túlzott napsütésben. Tudni kellett volna jó húsz éve, hogy a „világjárvány” nem tv-sorozat, hanem pusztulás! Tudni kellett volna mindenkinek, hogy a földrengés, a cunami, az erdőtüzek is veszélyesek, ám ezeknek legalább van egy kezdetük meg egy végük, és ami közte van, azt is ismerjük. Tudni kellett volna, hogy a végtelenségig felfűtött légi futkosásnak mindannyiunkra nézvést több veszélye van, mint áldása. (Van áldása egyáltalán?)

Tudható volt, hogy a raklapokon maláriát hordozó anopheles-szúnyog érkezik, netán bizonyos rákocskák, melyek előszeretettel rágcsálnak szét egész hidakat. Még az is tudható volt, hogy például a nyugat-nílusi láz sem csak nyugat-nílusi már, tudható volt, hogy a repülőgép személyzete sugárveszélyeztetett. De nem volt tudható, hogy a tisztelt UTAS önmagában veszélyesebb, mint a legvakmerőbb anopheles. Nem volt tudható, hogy UTAS hozza-viszi azt, amitől nagyon hamar megtizedelődhet UTAS egész pimasz, önelégült fajtája. Nem volt tudható? Dehogynem. Csak hát UTAS volt a cél, nem a homo. Legkevésbé a sapiens.

Ezzel a társadalmi havivérzéssel, ezzel a háborúval, nagy szellőztetéssel most egy új világ indul, melyben kevesebbet ér majd az önmagában gyönyörködő, saját nemi szerveit sehohol nem találó, ám körömszűnyegben élesített, csillagocskás karmokkal ezerféle hajsamponba áztatott loknijait erotikusan hátralökő kiméra megindul az értelmes ember kifejlődése felé. Ez inkább csak remény, hiszen kifejlődésről beszélni oktondiság. Helyesebb lenne a természet hibáinak, korcsos-

ulásainak kijavítását említeni. Az viszont a biológia szerint nem nagyon szokott sikerülni. A javítás az Életnek nem célja, nem sajátja. Az igen-nem információtartalom „eredménye” különösen nem az! A rosszul sikerült munkadarabot nem javítani kell, hanem kidobni a szemétre.

Úgy tűnik, talán most az Élet lengi át az utcáinkat? Valószínűleg. Meg az Élet ellentéte, a Halál. Meg az élő természetes velejárója, az elmúlástól való félelem. Ami vigasztaló ebben: a vírus nem érzékeli a haláltól, a pusztulástól való félelmet. Ez előny. Azaz nyugodtan kitalálható lett volna már úgy húsz éve az a „virucid” gyógyszer (antivirutikum), amit ilyenkor használhatunk. Kitalálható lett volna, mint ahogy lassan, akarva, nem akarva kerülnek elő a különböző „...vir”-ok. Például a 25–30 éve alkalmazott aciclovir a herpesz ellen, melynek hatását növeli a protonpumpa gátló. (A „gyomorvédő...”) Ezt az összefüggést viszont összesen két napja tudjuk! Évtizedek óta használatos a chlorochin, a malária elleni egyik gyógyszer. Most indulnak gyenge ötletelések arról, hogy netán a coronára is hat.

Ezek után csak egyet mondhatunk. A vírus nem élőlény, de szigorú törvényei azt engedik sejtetni, hogy több, mint az.

Talán csónak?

Orosz István Skatulya

Reklámújság, számla, olykor gyászjelentés és a szokásos pártpropaganda.
Hűgyszag, a huzat egy ablakot becsap,
az éthordó az ajtó elé rakva.

A Remington billentyűk közt hajszál,
pormacska és dohánytörmelék.
A parabola antennák fölött
kilátszik egy kis rombuszforma ég.

A parizer, mi tegnapról maradt itt
megszárad és elkezd pöndörödni,
A latinkönyvben ott a préselt fűszál,
A Varázshegyben már nincs benne semmi.

A skatulyán a sziporkázó csillag,
ötéves terv, füstöt okád a gyár,
kapar belül, tél és nyár összeér,
ősz és tavasz, a nagy halálbogár.

Horkay István grafikája

UDVARHELYI ANDRÁS

Egy hosszú napom az önkéntes karanténban

Ma korán keltem. Nem figyeltem, hogy jobb vagy bal lábbal. Nem vagyok babonás. Rögvest az járt az eszemben, meg kell írnom egy cikket, este le kell adnom. Mert grafomán vagyok. Elvem, hogy ne teljen el napom írás nélkül. Ahogy a művelt latin mondja, *nulla dies sine linea*. Márai pedig az tanácsolja, „*Ha csak teheted, élj mindig úgy, hogy az emberi szellem kristályba fagyott remekműveinek egyikét mindennap megszólaltasd, s ha néhány pillanatra is. Ne múljon el egyetlen napod, hogy nem olvastál néhány sort Seneca, Cervantes, Arisztotelész, a Szentírás, Rilke vagy Marcus Aurelius könyveiből. Mindennap hallgass néhány ütem zenét, ha más-képpen nem lehet, szólaltasd meg a zenedobozodban Bach, Beethoven, Gluck vagy Mozart valamelyik tételét. Ne múljon el nap, hogy nem nézegetted néhány percen át Brughel vagy Dürer vagy Michelangelo valamelyik festményét vagy rajzát. Mindezt oly könnyű megszerezni, s oly könnyű megtölteni lelked az emberi tökéletesség boldog összhangjával. Gazdag vagy, akármilyen nyomorult is vagy. Az emberi szellem teljessége a tiéd. Élj vele mindennap, ahogy lélegzik az ember.*” Ugye, csodaszép és pontosan megfogalmazott tanács ez, amit persze ebben a rohanó időben, a kenyérkereset tülekedésében nehéz megvalósítani. De nem lehetetlen. Pláne most, amikor szükséghelyzet van, amikor a karanténba zártság miatt már nem lehet ürügy, hogy nincs időm. Az rosszindulatú olvasó persze rögtön szememre vetheti, hogy még alig kezdte el ez az Udvarhelyi írását, máris idéz, mintha nem lenne önálló gondolata. És bevallom, igaza van és nem is. Igaza van, mert minden gondolatom tanult, ellesett, és ezeket egy idő után sajátomnak hiszem. De hát miről írok, gondoltam, miközben az álmoságtól a mosdó felé tántorogtam. Szegény apám, amikor már 90 felett járt, gyakran felelte a hogy vagy kérdésekre: tántorgok. Majd csak eszembe jut, gondoltam. A téma az utcán hever vagy a lakás valamelyik zugában, csak fel kell venni. Mióta megöregedtem, kivét az ágy már hajnalban. És bár nem vagyok Vlagyimir Iljics, arra gondolok, no, Bandikám, ma mit kell csinálnod? Hisz én vagyok már több, mint 50 éve sajátmagam főnöke. Mindenekelőtt kinyitottam az ablakot, és a néhány méternyire élő, budakeszi erdő friss levegője és a hajnali rigók hangversenye beáradt a szobámba. Az ablakom tűzfalra néz. Ez is kilátás, ha nem is rózsadombi. Nem a leglátványosabb, mint annak idején a gellérthegyi erkélyemről, de ez van. Nem érdemes a múlton borongani, hogy miért küzdöttem le magam a sík Pest legrondább bugyrába, Csepelre, aztán Pesterzsébetre, úgysem lehet visszacsinálni. Így hát az én panorámám két kereszt alakú szellőző, az meredt rám, és ahogy megnéztem jobban, egy pillanatra, az járt az eszemben – micsoda balgaság –, mintha egy templom két keresztjét azért helyezte volna a Gondviselő ide, hogy vigyázzanak rám. Most pedig aztán elkél a segítség, akárhonnan jön. Eh, butaság, hessentettem el a gondolatokat. Aztán elszakadtam a lát-

ványtól, mert a hűvös tavaszi levegő megdidergetett. Neked dolgod van, fontosabb dolgod, olvasni kell és írni, figyelmeztettem magam jóindulatúan, mert ilyenkor hajnaltájt még jóban van az okos felettes énem, a tudatlan és időnként gonosz tudatalattimmal. Azaz jóban vagyok magammal. És mert ilyenkor a legfrissebb az agyam, megyek, csak a legfontosabb hétköznapi ugyanazt intéztem: WC, mosdás. De jó, gondoltam elégedetten. Minden működik, mint mikor még nem volt vész-helyzet. Van tiszta langyos víz. A civilizáció és globalizáció elkényeztetett gyermeke vagyok. Rossz elgondolni, ha mindez nem lenne. Márpedig féltő, hogy egyetlen életemben először kell megélnem a háborús viszonyokat, mikor eltűnhetnek a civilizáció, globalizáció áldásai. Most az átka közeledik? Erre nem készültünk fel, gondoltam, miközben élveztem, ahogy a langyos víz körbeölelt, végigfolyt öreg testemen. És milyen abnormalitás, egy majdnem-irodalmár abnormalitása, hogy József Attila egy csodálatos versének szavai jártak eszemben: „*Csobog a langyos víz, fürödj meg...*” Önkéntelenül, úgy mostam kezeimet, ahogy a fiammal egyidős, tévébeli jóindulatú fiatal orvos tanácsolta. Alaposan, még a tenyerem élvonalait is ledörzsöltem szappanos vízzel. De vigyáztam, hogy ne tűnjek el, mi lesz akkor a jövőmmel? Szabályosan mostam, ahogy ez előírás, harminc másodpercig. Mindezt azért, hogy sorsom előrehaladását ne akadályozza holmi útlevél nélküli migráns, wuhani vírus ne rejtőzhessen el tenyerem sorsvonaláiban.

...úgy mostam kezeimet,
ahogy a fiammal egyidős, tévébeli
jóindulatú fiatal orvos tanácsolta.

Megtörölköztem. Aztán a törölközőt a szennyesbe vágtam. Ezt is fiatal dokitól tanultam. Majd 60 fokon kimosom. Rendes, törvénytisztelő állampolgár vagyok, aki betartja a felsőbbség észszerű, jóindulatú utasításait. Most már magamba szálltam. Mióta a vírus elvitte az első áldozatát, egy 75 éves beteg öregembert, hirtelen megvilágosodtam. Velem is megtörténhet, döbönt belém a felismerés, lehet, hogy későn, hiszen addig hetente legalább háromszor-négyszer baráti társaságba vitt az utam: kocsmába vagy valamelyik irodalmi körbe. Végül is társas lény vagyok. És fegyelmetlen, mint honfitársaim többsége. Hazamenve vagy mostam kezet, vagy nem. Most megmostam kezeimet, mint Pilátus: én nem tehetek semmiről. Itt állok, állunk, nem tudunk semmit a vírusról, csak azt, hogy érzékeny, hogy fertőz, és vigyázzunk, mossunk kezet, és maradjunk otthon. No, és mi van akkor, ha valamelyik kocsmában vagy irodalmi körben rám ragadt egy vírus

az irodalom bacilusán kívül? Akkor most mit csinálhatunk? Reménykedhetünk – morfondíroztam. Háttha megúszom. És mivel annyiszor tanácsolták, hogy az idők maradjanak ott-hon, itthon maradtam önkéntes karanténban, saját kényelmes lakásomban, mint a háziőrízetre ítélt bűnöző. Pedig én nem követtem el semmiféle főbenjáró bűnt, csak éltem, ahogy a többi átlagember. Így utólag megítélve, lehet, hogy felelőtlenül? Nem tudom. Felöltöztem. Most különös gonddal választottam ruháim. Mert azt mondták úton-útfélen, hogy a tisztasággal és renddel lehet csak felvenni a küzdelmet a koronavírus ellen. Tiszta fekete alsót választottam. Hát normális vagyok én? Most meg Karinthy jutott eszembe – aki oly sokszor megnevettetett, azt írta: nadrágom rongyos, de nemes szívet takar. Ha-ha. Mosolygok. Aztán tiszta trikó, tiszta, vasalt ing, egy fekete, melegítőnadrág. Hogy alsó tudatom kényelmesen lengjen.

Ideje bemutatkoznom. Udvarhelyi András, majdnem 76 éves, ahhoz képest jókarban lévő „nyugger”, „veszélyeztetett” újságíró vagyok, ahogy mostanság néhány ostoba honfitársam megbélyegez. Hja, kérem, hülyék mindig lesznek, a világhoz tartoznak, mint a szahar. Különb is ezeknek mindig szükségük van bűnbakra. Pedig én már régen nem vagyok bak, és bűnös pláne. És nem érzem magam bűnösnek az eredendő bűn miatt. Nem vállalom közösséget Ádámmal és Évával. Az én közbűnöm, hogy újságíró voltam, vagyok. De csak segédfogalmazónak nevezem magam, mert amióta írok, ebben az országban nem volt, és nincsen és nem is lesz sajtószabadság, és ezért az újságíró kiszolgáltatottja a mindenkori hatalomnak. Ma már csodálkozom, hogy főállásban több mint negyven évet lehúztam a redakciókban. És így többnyire segédfogalmaztam, és ezzel egzisztáltam. Mint ahogy csodálkozom azon is, és nagy-nagy szerencsémnek tartom, hogy három egyetemi

diplomát szereztem. Ezek a diplomák nem sokat értek, de arra jók voltak, hogy időnként megvédtek hatalmaskodó főnökeimtől. Ha megsértettek méltóságomban, mert én is érzékeny vagyok, mint ez a fránya vírus, elküldhettem őket a búsba, mert a diploma, a tudás valóban hatalom, olyan, mint egy védőoltás. De a legfontosabb, hogy az egyetemi évek rádőbentettek arra, amit Szókratész, egyik filozófus példaképem is vallott: „Egy valamit tudok, hogy semmit sem tudok”. Ezért aztán egész életem önmagam továbbképzésével telt. Nem tudom, hogy okosabb lettem-e. Ma is ez irányítja életemet, a kíváncsiság. Szerencsés voltam, vagyok két fiammal és feleséggel is. Jó emberekkel hozott össze a sorsom. Mondom, reménykedem. Ha elég óvatos vagyok, és szerencsém van, akkor megérhetem a 76. születésnapomat.

Nos, felöltöztem. Jöhetett a kávé. Mondtam is magamnak, kinek is mondtam volna, hiszen egyedül élek kétszintes, 41 négyzetméteres lakásomban. Távházasságban élek. Húsz, potenciálisan veszélyes lépcső választ el a konyhától. Leballagtam. Vigyázva, hogy le ne guruljak a lépcsőn. Erre az eshetőségre felhívta figyelmemet első és harmadik feleségem, akit, mint Mikszáth, újra nőül vettem. Nos, ő figyelmeztetett, hordjam magamnál a telefont, hogy a bukás után, ha életben maradok, értesíteni tudjam. Megnyugtattam, hogy én nem leszek bukott ember, és az ostoba halált halt ostoba énekes, Jimmy kedvenc dalait dúdoltam el neki nyomtatékul és kissé falsan: bukott diák én nem leszek, meg hogy: egyszer megjavulok én, jó leszek majd. Feleségem persze elmenekült. A lépcsőn lemenet megállapítottam, hogy a sötétkékesfekete csúszásgátlón undok piszkok ülnek. El kell takarítanom – figyelmeztettem magam. Magad uram, ha szolgálád nincsen. A higiéniai asszisztensem nem jöhet, mert fél a vírustól. Lent is kiszellőz-

Maleonn Ma elektrográfija

tettem. Kinyitottam az udvarra néző bejárati ajtót. Az udvar üres, kihalt volt. A hajnali szürkületben sem szebb, mint nap-pali fényben. Nincs veszély, nincs, kit megfertőzök, nincs, ki megfertőzőm. És készítettem a kávé. De a rendtelenség marasztalt, elmosogattam az előző napról maradt szennyes edényt. Már megint Máraival, háziszentemmel figyelmeztetem magam: „*Te rendetlen, vigyázz! A rend veszélyes.*” Fertőtlenítőszerrel használtam, ahogy tanácsolták. Talán írásom leghasznosabb része az idézeteken kívül, hogy leírom kedves olvasóimnak, milyen különleges kávéval teszem magam éberebbé naponta. Egy fiatal és csinos, habár kissé teltkarcsú védőnőtől tanultam, aki egy súlyos beteg mellett ült. Végy két deci vizet, forrald fel, és tégy bele: egy csipetnyi kurkumát, fahéjat, gyömbért. Keverj hozzá egy kávéskanál akácmézet, egy-két csöpp citromot, granulált kávé, keverd fel, és idd abban a hitben, hogy ettől éberebb leszel. Én ebben hiszek. Meg talán Istenben, ha megúsztam ezt a vészhelyzetet. A hűtőszekrényből elővettem a tegnapi mákostésztát, megmelegítettem, és kis baglyos, mély öblös porcelán edénybe tettem. Baglyos bögrébe öntöttem a kávémat és felkapaszkodtam a hús lépcsőn az emeleti szobámba, 75 és háromnegyedéves térdizületeim recsegték. Közben egyensúlyoztam a tálcát. Megkönnyebbültem, amikor felértem, ahol több ezer könyvem és 70 baglyom fogadott. Nincs párja a tanult embernek. Nem tudom, miért gyűjtöm a baglyokat, talán mert azt hiszem, olyan okos szemmel néznek a világába, mint én? És leültem a fotelomba, és olvasni kezdtem. Nem tudom, említettem azt, hogy én nem vagyok normális, a normális emberekhez képest különc vagyok. Egy letűnt világ utolsó mohikánja, olvasó mohikánja vagyok. Mert az olvasó ember oly kisebbségbe került az elmúlt harminc évben, hogy lassan szégyenkezni kell könyves voltom miatt. Barátaim furcsán néznek rám, mint egy csodabogárra, pedig pontosabb és hízelgőbb lenne rám nézve, ha csoda-bagolynak neveznének. Azzal szoktam vigasztalni magam, hogy az olvasó, vagyis a gondolkodó emberek mindig is törpe minoritásban éltek, hogy a megboldogult Antall József miniszterelnök szóhasználatával éljek. Ő is olvasó, tanárember volt, aki talán ezért nem tudott megbirkózni a sok karrieristával, akik szétrabolták az országot.

Nos, ültem kényelmes fotelomban, hogy napi olvasási házi feladatokat teljesítsem. Mit is olvas egy fékezett habzású agyú segédfogalmazó majdnem irodalmár a vírusveszély közepete? Természetesen a járványokról. A budakeszi könyvtárból kikölcsönöztem a hat, járvánnyal kapcsolatos könyvet. Az ok, hogy Madarász Imre, irodalomtörténész barátom megfertőzött az olasz irodalom vírusaival, és azt tanácsolta, olvasam el *Manzoni Jegyesek* című könyvét. A világirodalom egyik legjobb regénye, mondta volt. Megfogadtam tanácsát. Olvastam, és mit tesz a véletlen? Éppen a koronavírus első magyar áldozata halálának napján értem a regénynek egyik „kitérő-jéhez”, a háború okozta 1630-as milánói éhséglázadáshoz és az azt követő bubópestishez. Hátborzongató volt a leírás, mintha ott lettem volna. Borzalmasságával együtt is szép. Ebben az esetben, nem értettem egyet Illyés Gyulával, aki azt írta valahol, „*mert ki szépen kimondja a rettenetet, azzal fel is oldja.*” Manzoni könyvének olvasása közben nem éreztem feloldást. Ugyanis esztétikai kritériumom inkább Weöres Sándoréval egyezik, aki azt írta a *Nyugat* egyik 1942-i számában, hogy „*a szépség hőmérője a hátgerinc.*” Én pedig hátborzongtam. Manzoni néhány hőse mintegy isten büntetésének tartotta

a pestist. A bűn megtorlásának. Amikor azonban kávémat iddogáltam, már Manzoni túl voltam, és Camus *A pestis* című regényét olvastam. Ez sem normális. Ahelyett, hogy a gondolatától is távol tartanám magam a vírusoktól, a járványok történetét vizsgálom. Ez is alapkönyv. Az emberi nemtörődöm-ség és a helyállás regénye. Másként szép és a rettenet másként mentése, más, mint Manzoni könyve. Igaza volt Madarász tanár úrnak, érdemes elolvasni. Olvastam, olvastam, és gyorsan telt az idő, mert ez a Nobel-díjas író művésze az írásnak. Olyan érzésem volt, hogy az európai ember semmit sem tanult az évszázadok folyamán, hiszen itt és most is úgy kezdődött, hogy nem vettük komolyan. Én például csak a koronavírus első magyar áldozatának halála után jöttem rá, hogy Kínából megérkezett a vírus, talán ide hozzám Budakeszire, a Jókai utcába. És önként karanténba vonultam, nagyobbik fiam, Bálint biztosított róla, hogy bevásárol, és az ajtó elé teszi a kaját. Még egyszer – remélem, nem utoljára úgy volt együtt a család, hogy egymástól három méter távolságra sétálunk a budakeszi erdőben. Akkor is csodálatos volt az erdő és az együttlét, de utólag még csodásabbnak tűnt. Nos, olvastam Camus könyvét, és közben olyan érzésem volt, mint ha a jelen magyar honjának történéseit olvasnám. Milyen aktuális a regény befejezése: „*...a pestis bacilusa sohasem pusztul el, sem el nem tűnik, mert évtizedeken át szunnyadhat bútorokban és fehérműben, türelmesen várakozik a szobákban, a pincékben, a bőröndökben, a zsebkendőkben és limlombokban, s ahogy eljő tén a nap, amikor a pestis, az emberek szerencsétlenségére és okulására, felébrésztli majd patkányait, és elküldi őket, hogy a boldog városban leljék halálukat.*” Na, gondoltam, megérkeztek a patkányaink, csak láthatatlan vírusok álruhájában, akiket valaki balga még koronával is ékesített. A halál is modernizálódott, alkalmazkodott a globalizációhoz, már nem kaszával, hanem vírussal jön, ipari méretekben öl, megtanulta az embertől, így gazdaságosabb. Letettem a könyvet. Leballagtam ismét kis konyhámba. A fene tudja, mikor jön értem a halál, gondoltam, addig is enni, élni és főleg inni kell. Elővettem a fagyasztóból a tőtikét, amit fél éve csináltam, kedves nagyanyám receptje szerint. Megmelegítettem. 15 perc alatt, míg melegegett, felmostam a padlót, irtottam a hangyákat, ahogy bennünket a vírus. Tálcán felvittem az emeletre szobámba a megmelegített tőtikét és kenyeret, mert szerencsére a boltokban még lehetett kapni kenyeret és a folyékony kenyeret, azaz sört és mellé meggyözpöt is vittem, a kettőt összekeverve felséges meggyízű sört vedelhettem. Ha nem tudtam volna, hogy kint a világban dühöng a vírus, és hullanak az emberek, mint az őszi legyek, még elégedett is lettem volna. De megvallom, perverz vagyok, olyan, mint a többi ember, szeretem nézni a rettenetet, meg bizsen-bozsongatja romlott lelkemet. A tévé, az ostobaság-doboz jóvoltából, különösen abszurd sajtótájékoztatónak lehettem tanúja, amiből megtudtam, még rosszabbra számíthatunk. Vigyázzunk magunkra, egymásra. A kormány a helyén van. Ebéd után, mint Churchill, lefeküdtem aludni. Alvás előtt arra gondoltam, hogy valamit kellene írni. Valami koronavírusos történetet. Ez most biztosan divat lesz.

Átöltöztem munkaruhába, hogy a költözködés során a hórukkemberek által a garázsban hagyott 300 darab hús kilós könyvesdobozomat felcipeljem a negyven lépcsőn: kerti lépcső hús, lakáson belüli lépcső hús. És hordtam, hordtam, cipekedtem. Térdizületeim recsegték, nyikorogtak. És alig tudtam egyik lépcsőről a másikra lépni. Azt találtam ki, mert

a jobb lábam erősebb, azzal léptem először, letettem a könyves dobozt, és felléptem a bal lábammal is. Aztán minden kezdődött előlről, azaz folytatódott. Már vagy 100 dobozt felcipeltem a 40 lépcsőn, amikor arra sétált menyem apja, a 70 éves, vékonydongájú Lázár Attila, végzettségére nézve evangélikus lelkész és nem sokkal fiatalabb felesége, Erzsi, akinek nemrégiben platinával pótolták combsontját. Ők nemcsak szavakban hívő emberek. Látván erőlködésemet, nem azt kérdezték nehéz-e, nem sajnálkoztak, és nem ígérték, hogy majd szólj, ha valamire szükség van, hanem fogták, és cipekedtek velem együtt. Márai írta, hogy amikor az emberrel valami gonosz rosszat tesz, akkor kis idő múltán megjelenik a jó, és így kiegyenlíti a világban lévő jót és rosszat. Mert nekem azért kellett elköltözni Pesterzsébetre, ahol 16 évig viszonylagos nyugalomban éltem, 6000–8000 könyvvel. A költözködés során tudatosodott bennem, amit addig csak sejtettem, hogy a dolgok, a könyvek uralkodnak rajtam, és nem én a dolgokon, a könyveken. Ugyanis egy rovott múltú, börtönből kiszabadult cigány életveszélyesen megfenyegetett. Félve írom le a cigány szót, de a tény az tény, ezért talán nem tartanak rasszistának, ahogy a fenyegető cigányok engem. És amikor a rendőrségen feljelentettem, bízva, hogy 40 éven keresztül fizetett adómért megvéd az állam, nos igen kedvesek, készségesek voltak, de érzékeltették, hogy nem tudnak megvédeni. Mert ugye megérthetem, szegény a rendőrség, kicsi a fizetés, nincsenek meg a tárgyi feltételek, hogy mindenki mellé nem lehet rendőrt rendelni. Ismerős volt a szöveg, amikor a népszerű *Zsaru magazin* segédfoglalmazója voltam, erről cikkeztünk sokat. Megértettem. Szerencsére fiam segítettek, és egy kis ráfizetéssel Budakeszire menekültem. Minden rosszban van valami jó, és a cigányomnak ezúttal üzenem, hogy köszönöm, mert tulajdonképpen jót tett velem, mert öregségemre fiam közelében élhetek.

Márai írta, hogy amikor az emberrel valami gonosz rosszat tesz, akkor kis idő múltán megjelenik a jó...

Amikor elmentek segítőim, tovább cipekedtem, és közben Sziszüphosz járt az eszemben. Az értelmetlen munka. A munka, mint büntetés. És amikor kifáradtam, munkaruháimat a szabályok szerint a szennybe dobtam, megfürödtem, és aztán megnéztem Szabó György *Mitológiai kislexikonában*, ki is volt ez a Sziszüphosz. Talán önök sem tudják, vagy elfelejtették. A görög mítosz szerint ő volt „*Korinthosz királya, aki ravaszágáról és kincseiről lett híres. Amikor Zeusz, a főisten elrabolta Aiginát, forrást fakasztott a korinthoszi fellegrvárban. Amikor Autolükosz ellopta nyájait, a király felkereste, hogy visszakövetelje állatait, melyeknek patájába előrelátóan bevészte a nevét. Autokülosz lánya, Antikleia éppen akkor készült nászt ülni Laertésszel, Sziszüphosz azonban még a nász előtt egyesült vele, ezért egyesek őt mondják Odüsszeusz apjának. Sziszüphosz gyűlölte testvérét, Szalmoneuszt, s megkérdezte a jóshelyet, hogyan végezhet ellenségével. A válasz az volt, hogy unokahúgától, Türotól születendő fiai lesznek a bosszú eszközei. Ezért Sziszüphosz Türo szeretője lett, a lány azonban rájött a király szándékára, s megölte gyermekeit. Az is szokása volt Sziszüphosznak, hogy a Korinthoszbba vetődő idegeneket egy meredek szikláról a tengerbe taszította. Végül is az istenek megsohálták gaztetteit,*

s elküldték utána Thanatoszt. A király megbilincselte a Halált, ettől kezdve senki sem halt meg a földön.” Valószínűleg ez adta az ötletet Camusnak, aki egy szellemes novellájában megírta, hogy Sziszüphosz ellopja a Halál tollát, aki ettől az időtől kezdve nem tudta beírni az áldozatok nevét a halottaskönyvébe, s így nem volt halál a földön, és ez megbénította a földi életet. Aki tudni akarja, mi lett a novella folytatása, az kölcsönözze ki Camus novelláskötetét, ha majd a vírusveszély elmúltával kinyitnak a könyvtárak. Sziszüphosz története pedig így folytatódik. „*Ekkor Árész kiszabadította Thanatoszt, ez pedig magával ragadta Sziszüphoszt. Ő azonban most sem hagyta magát: meghagyta feleségének, Meropának, hogy ne végezzen el semmiféle temetési szertartást. Amikor Hádész érdeklődött az áldozat elmaradásának okáról, engedélyt kért, hogy visszamehessen a földre. Hádész elengedte, s Sziszüphosz vígan élt tovább. Egy idő múlva az alvilág istene újra elküldte utána Thanatoszt, aki most már végérvényesen magával vitte a ravasz hőst. Az alvilági bírák súlyos büntetést róttak rá: egy meredek hegyre kellett felgörgetni egy sziklát: amikor már-már felért volna a csúcsra, a szikla legurult, s kezdhette előlről.*” Arra gondoltam, igazságtalan a sors, én ugyan nem vagyok oly nagy és ravasz gazember, mint Sziszüphosz, mégis, ha rossz kedvem van, úgy érzem, életem értelmetlen sziklagörgetéssel telt. De ez is csak félig igaz, mert 47 év alatt talán írtam olyan cikkeket, amelyeknek valóságos haszna volt, amelyek közel jártak az igazsághoz, amiért érdemes volt segédfoglalmazónak lenni.

Mikor abbahagytam az elmélkedést Sziszüphoszról, megvacsoráztam. Hagymát, hagymával, ahogy a szép emlékezetű Kabos Gyula mondta a *Hyppolit*, a lakáj című örökbecsű magyar filmben. Nos, háromféle hagymát ettem: vöröshagymát, lilahagymát és fokhagymát, hozzá lángolt kolbászt toast kenyérral, és persze sörral öblítettem le. Aztán bekapcsoltam a tévét. Azt hallottam, hogy az ország érdekében a kormány teljes felhatalmazást kér, rendeletekkel akar kormányozni. Nem lepott meg. Háború van. Ismerős volt a szituáció, mint történelemtanár tudtam, hogy az első és második világháborúban a demokratikus államokban is korlátozták az emberek szabadságjogait, hogy minden erőt, energiát az ellenség legyőzésére fordítsanak. Azt, hogy a kormány ezt a hatalmat nemcsak a vírus elleni küzdelemre akarja felhasználni, ahogy ezt az ellenzék rosszindulatúan beállította, fel sem tettelem. Aztán megtudtam, hogy Olaszországban, Spanyolországban és Franciaországban a legsúlyosabb a helyzet, de Európa többi országát is ostromolja a vírus. Egyre több az áldozat, a kórházak nem bírják kapacitással, féltő, hogy összeomlik a gazdaság... Belefáradtam a napba. Lefeküdtem, de előbb vigasztalásképpen Koncz Zsuzsát hallgattam. És a 70-es évekbeli szerelmes sláger most új tartalommal telítődött. A reményeinkről szólt. Koncz a maga kedves erőszakosságával aktivizálta a nézőket. Együtt énekelték, én a számítógép képernyője előtt. „*Meglátod, rendbe jönnek majd a dolgaink, lesznek még szép napjaink!*” Hallgattam, és én rüt, cinikus szibarita váz, zokogtam. Megállíthatatlanul. Nem tudom, mit, kit, talán magamat, az országot, a világot sirattam? Álomba sírtam magam, mint védtelen kisgyerekkoromban. Ezzel aludtam el. Azt álmodtam, hogy vége a vírusveszélynek, és egy asztalnál ülök családommal és megfogjuk egymás kezét, és együtt mondom velük az asztali áldást. „*En istenem, köszönöm, hogy vigyáztál ránk, és ismét együtt üllhetünk itt az asztalnál, és foghatjuk egymás kezét.*”

A pillanat határai

Beszélgetés Kárpáti Kamillal 1992-ben

Akkoriban Recsken mi, foglyok az ávosokról lerohadt, bűdös rongyokban jártunk, nem a csíkos „klasszikus” rabuniformisban. Hát nem volt felemelő érzés. Megkülönböztetésül oldalt vörös „lampaszt” festettek ruhánkra. Egyedül a csizmának örültünk – emlékszik Kárpáti Kamil, és hosszan kortyol a jóféle burgundiból. A 63. évében járó költő, író, szerkesztő nehéz örökségként kapta azt a sorsot, amely évszázadok során – Janus Pannonius óta az '56-os forradalom leverését követő, bestiális megtorlásig – a magyar szellemi élet legjobbjai közül számosaknak kijutott. Örökletes „bűnük” a mindenkori, elnyomó hatalommal szembeni ellenállás volt, dacolás a terror minden formájával, a nemzetkiárúsító, országpusztító politikával. Az ítélet – olykor ítélet nélkül – halál vagy börtön.

– *Hogyhogy a csizmának örültetek?* – hökkenek meg.

– A vallatások mindig éjszaka folytak. Az udvarról lépcső vezetett fel a kihallgató szobáig. Amikor a smaszerek kirugdaltak a cellákból, és elindultunk fölfelé a kihallgatásra, a lépcsőt vigyázó őrök rendszeresen ránk uszították a vicsorgó kutyákat. Ha nincs rajtunk a csizma, azok a dögök szétmargolják a lábunkat. De a csizmának volt egy másik szerepe is. Tudni kell, hogy az ember nem akkor mehetett szükre, amikor úgy érezte, hanem amikor engedték. Minden, az erre rendelt időn kívül megkísérelt megkönnyebbülési akciót, kezdve a kétségbeesett kikéredzkedő dörömbölésektől, irgalmatlanul büntettek. Ha pedig nem tudtál uralkodni magadon, és bent „mentél ki”, azért iszonyú fenyítést kaptál. Általában mindenért ütöttek. Főként a tarkó táját verték ököllel, ott, ahol a veseműködést szabályozó központ lehet. Tény, hogy már négy-öt erős ütés után nem képes az ember visszatartani, ám ha bevizelt, következett az iszonyú megtorlás. Elkerülendő, nem maradt más megoldás, a csizmánkba vizeltünk, és hogy ne legyen nyoma, megittuk.

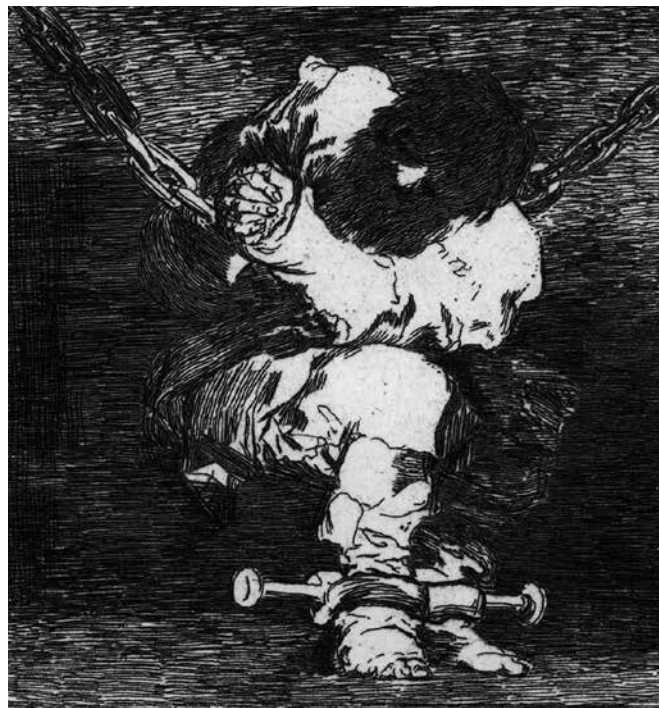
– No, egészségedre! – teszi hozzá, felemeli a poharát, kocintunk. Én elszoruló torokkal nyeldeklem a vörös bort. Megkeseredik íze a számban.

– Nem tudom, megírták-e már a magyar börtönviszonyok és a börtönvégrehajtás fejlődéstörténetét évszázadokra visszamenőleg vagy sem. De annyi bizonyos, hogy történelmünk során a honi börtönállapotok általában „nem múlták alul” az európai színvonalat, sőt. Már csak azért sem, mert volt időszak, nem is oly csekélyke, amikor ez az ország – igaz, nem éppen ebben a területi formájában – maga jelentette Európát. A rabtartás „kulturájában” a fékeveszett züllés 1919-cel kezdődött, majd a nyilas uralom alatt folytatódott. Ám a mélypont mindenképpen a Rákosi-korszak, amikor Európától minden értelemben leszakadtunk. Ezt a mélypontot „demonstrálja” Recsk, a „szocialista megsemmisítő tábor. Az ávos őrszemélyzet szadistikus találékonysága nem ismert határt; az egykori náciok továbbképzésre járhattak volna hozzájuk. Ez a „létesítmény” minden ízében egy célt szolgált: a likvidálás minél hatékonyabb gyakorlatát. Kiagyaltói ördögien tervezték meg, úgy szólván

semmi esélyt nem hagytak a túlélésre. A tábor körül volt egy külső szögesdrót kerítés az őrtornyokkal, de belül a barakkokat is ugyanilyen kerítéssel választották el egymástól. A köztük levő területeket pedig az „őrző-védő” kutyák uralták. Szóval mindenki többszörösen be volt kerítve, mi is, de az ávosok is. A foglyokat ötfős, úgynevezett „családokra” osztották; hat-hét hónap elteltével a terror, az állandó testi-lelki gyötres hatására az öt emberből általában három besűgő lett, azaz téglá. Így hát mindenki tartott mindenkitől, a zárkákban belül is hatékonyan érvényesült az oszd meg és uralkodj elve. Az őrszemélyzet, mint említettem, szintén be volt zárva; a jól táplált ávosok néha kimentek a faluba, de a kocsmá meg az ott fellelhető néhány nő kevésnek bizonyult fölös energiáik levezetéséhez, így aztán bent éltek ki magukat, úgy szabadultak rá a foglyokra, pardon, az „osztályellenségre”, mint a vadállatok.

Engem 1949-ben tartóztattak le, Kistarcsára kerültem, onnan vittek Recskre. Az akkori idők gyakorlatának megfelelően ítélet nélkül. Később, Recsk után, a Magyar Népköztársaság megdöntésére irányuló fegyveres összeesküvésben való vezető részvétel vádjával állították a Katonai Bíróság elé. De a recski táborban sok jót addig se remélhettem. Különösen, amikor sötétzárkára vágta. Hatvan napot töltöttem abban a pokolban, amelyhez képest Dante infernója üdülőtelep lehetett.

– *Ezek hallatán elfog a pánik, hogy az Isten teremtette világban, ebben az isteni színjátékban az emberi gonoszságának milyen el nem évülő jelenléte van.*

Francisco Goya grafikája

– Aki ezt a fogdát megtervezte, sátáni ötletgazdagságról tett tanúbizonyságot. A sötétzárka egy 70×80 centis szekrény volt. Falait kettéhasított gömbfák közé döngölt agyag képezte, amely garantáltan nem engedte át a levegőt, abból csak annyi jutott, amennyi az ajtón beszivárgott, azaz majdnem semmi. Tehát már alapkinzásnak eleve adott volt a folytonos gyötrő légszomj és az állandó sötétség. Összegörnyedve álltal naphosszat, a falhoz nem érhető, ha rajtakaptak, jött az ütleget. A takarodó sem hozott enyhét, sőt döglesztőbb volt, mint napközben. Ugyanis le kellett feküdni, de átlósan tudtál csak, csípőd, lábad föltozva a falra, kicsavart testtel gimnasztikáztad végig az éjszakát. Iszonyú volt. És megörjített a tudat, hogy következő éjszaka sem lesz jobb, meg a rákövetkező sem. Másnaponként beadtak egy deszkát, s azt az ajtóra szerelt két fapöcökre kellett ráhelyezni. Aznap tehát ülhetél, ezt a „gesztust” könnyen kényeztetésnek vélhetéd, pedig messze nem volt az. Ülhetél, de rettegetve, hogy az ór mikor rántja fel az ajtót. Mert amikor megtette, és rendkívül szaporán cselekedett így, te kizuhantál a földre: „*aludtál, te rohadt fasiszta*”, ordították, és nyomban összerugdaltak. Abnormális időszámításban éltem: a pillanat határa addig tartott, amíg az ajtót váratlanul föl nem rántotta az ór. Két ajtónyitás közti rettegető várakozás, ennyi volt az élet.

– *Hogyan lehetett ezt kibírni?*

– Demonstrált hősiességgel nem, az biztos. Arra vártak, az gerjesztette tovább szadizmusukat. A totális lelki megtö-résre és megalázásra „használták” fel egy-egy önuralmát vesz-

tett fogoly bátor kiállását. Amit aztán a többiek is levertek a szó szoros és átvitt értelmében egyaránt. Volt egy nagyon el-szánt, kemény rabtársunk, igazi férfijellem, aki lecsapta az egyik ávost. Mindnyájunkat összeverték, őt pedig kikötötték a latrina fölé egy rúdra, minket meg kihajtottak sükségre. Gondolom, nem kell tovább mesélnem. Az a banda kéjelgett abban, hogy ráébrszthet végtelen kiszolgáltatottságunkra.

– *Mi volt a túlélési taktikád?*

– A spiritualizálódás. Gyenge fizikumú voltam, és szellemi koncentrációval akartam elfeledkezni a testemről, az ember-hez méltatlan körülményekről. Verseket írtam fejben, memo-rizáltam, igyekeztem kijátszani hús-vér esendőségemet. Meg-próbáltam átrendezni a megnyomorító valóságot azzal, hogy helyette gondolatban egy élhetőbbet teremtettem. Elképzeltem egy lakást, formájában olyat, mint a börtönöm, és otthonossá berendeztem. Elképzeltem, hová tenném a könyvespolcokat, az olvasólámpát. Igen, a lámpával hosszasan eljátszoztam, fájdalmasan hosszán; abban a szörnyű, földmélyi sötétségben már-már földöntúli epekedés gyötört a fény iránt. És gondo-latban, a lábam meghosszabbított vonalában áttörtem a falat, ágyat helyeztem el, s átéltem a kinyújtózás illúzióját. vala-hogy túl akartam élni a börtönt, mert tudtam, csak így nyer-het majd visszafelé is értelmet a sorsom, a temérdek szenvedés, igaztalan meghurcoltatás. Igen, túl akartam élni, mint mindenki, mert tudtam, így végezhetem el azt a munkát, amely csakis énám vár.

DÖBRENTAI KORNÉL

Kárpáti Kamil

Egy nagy ember halálára

Az én „nagy emberem” a budai Fő utcai Katonai Börtön Hűtlenek Osztályán, Kiss Zoltán ejtőernyős százados – nekünk Az Ezredes –, akit 1952. április 10. napján kivégeztek. Fejjel nagyobbá tette, hogy rab közösségünkben ő a Testet-öltött Forradalom. Húsvétünk. Feltámadásunk. Nála érdemte-lebb, én, ővele jutottam el 1956 valóságos forradalmába.

„Föl nehezebb, mint előre.”

S volt ki hitte, s volt ki tudta,
véres lesz még tiszta bőre,
majd hordja még a vad vasat,
s rőt sebe ránk mind szétfakad,
s ki a csillagokig futna,
szürke szájjal hull a köre.

És nem tud zengni szürke száj.
Csak torzulni, és fekete
barlangjában már szív se fáj.
Már semmi sem. Csak múlt idő
rongya foszlik, s majd híre jó,
gyom féregjárta levele
és homlokába tüske váj.

Kertje alatt a menyasszony
május szekere viharzik.
Hazám repítéd el azon
a tűzajtékú diadal-
szekéren!? Május fiatal
egén telehold patakzik;
neved az égre aranyzom.

Hunnia óta kerestünk
Meotisz mocsarán Szarvas,
ne kelljen mocsárba vesznünk!
Agancsod fáklyavilágán
kapaszkodnánk beléd árván,
csak a sírkert földje sarjas!?
Gyökereire temessünk.

Mert nem jöhet csak az árnyad,
somlai Gazda, hun utód.
Átkos Végzet! Sorra járnak
véres-sápadt ringyó-szádra
mind az elsők, szörnyű tancba,
mind a csillagokig futók!
S nem jöhetnek csak az árnyak.

Mi ez? Árnyékbirodalom?
Eszelős próféták üveg-
szemén torzul forradalom?
Ha erdők mélyén, út fölött
megnyúlt tetemük füstölög,
a fölgyújtott ég, vörös süveg
kilobban a ravatalon.

Élünk-e még? Élek-e még?
Szürke szájam torzul dalra,
hogy kiáltsa: Elég! Elég!
Ki fog a sárból ragadva
hazámmal törni magasba!?
Ragaszd kongó utcafalra:
Nem lehetünk még kripta-nép!

Fölszárnyalsz velünk még Napunk!
A holt újra fog születni,
új Húsvét hajnalán vagyunk!
Szürke szájak barlangjából,
szökik a szív vad pokláról,
most fog a Végzet fizetni!
Ifjúvá mosdat tavaszunk.

Fő utcai Katonai Börtön, 1952.

RADNAI ISTVÁN

Kávés vendégségben

Összejött a szokásos társaság.

Margit a vérnyomására és a főnökére panaszkodott.

- Mit szedsz? – tudakolta Lajos, az író.
- Most meséljem el? Igyad inkább a kávé, én nem rontom el a szám ízét!

Margitról tudható volt, hogy egy ideje nem ül kocsiba.

Lajos firtatta volna, Ella – a háziasszony – leintette. Egyébként is mérges a fiára. Tulajdonképpen többnyire az ő társasága, a saját korosztálya, kivéve a szószátyár öreg Lajost.

- Engem is eltiltottak – folytatta Lajos tapintatlanul.
- Az alkoholtól? – szólt közbe Csenge.

Lajos letette a poharát.

– Az autóvezetéstől és a magasban végzett munkától.
– De hiszen az íróasztalnál ül, és nincs is jogosítványa! – tette hozzá Ella, elgondolkodva.

– Biztosan a nyolcadikon ül, az ablak mellett. Leszázalékol-ták – fűzte a szót Iza, akinek az új szabályok szerint még egy éve volt hátra a nyugdíjazásig. Nem volt jogosult a kedvezményre sem. A leszázalékolt rokkantnyugdíjasokra egyébként is haragudott.

– Maga beteg? Lehet, hogy a nők feküdték meg a gyomrát – csipkelődött Iza. Nem bírta ki, hogy Lajost ne sértegesse. Régi ügy lehet a háttérben.

– Átjártam a belosztályról a pszichiátriára, ott volt délelőtti torna.

– Mi volt a diagnózis? – vetette oda epésen Iza.

– Éppen ez az! Semmi bajom nem volt, a vérnyomásom látványosan javult, enyhébb gyógyszerekre akartak átállítani.

Lajos körülnézett, mekkora a hallgatósága. A kártyaparti éppen abbamaradt.

– Átadtak a pszichiátriának, mert nem volt szabályos csak úgy kezelésre járni. Az adjunktusnő egyből előírt valami gyógyszert.

– Én most nem szedhetek semmit, egy új gyógyszer tesztelésén kell részt vennem – védekeztem. Aláírtam, hogy három hétig nem szedek gyógyszert.

– De kérem, én vagyok az orvosa! Itt a hangulatjavító, ma nem megy haza, bent alszik.

– És erre mi történt?

– Feleltem. Szidott, hogy talán szerelmes vagyok a belgyógyászbá, hogy folyton emlegetem. Mellesleg a professzor asszony az anyám lehetett volna.

– Erre maga?

– Én nem is merném megkérni az ön kezét, egy ilyen csinos és fiatal hölgynek udvarolni se mernék – feleltem meg az adjunktusnőnek, mélyen a szemébe nézve.

Mindenki, várákozással a tekintetében, ült, és hallgatta. Lajos, mint a horgászok a nagy hallal, dicsekedni kezdett.

– Egy darabig jártunk.

Nagy dumás, jó mesélő a Lajos, elvégre író. Sőt költő hírében áll. Dolgozni csak azért járt a céghez, mert írásból megélni nem lehet.

– Rám erőltette. Négy tablettát nyomott a kezembe, azzal, hogy esténként vegyek be egyet-egyét – tért vissza Lajos a kórházi témához, a rövid hatásszünetet megtörve.

Majd, mintha az emlékeiben keresne, elgondolkozva hozzátette:

– Izzadtam. Olyan rosszul lettem, hogy nővérkével háromszor mérettem meg a vérnyomásomat. Az adjunktus még nem ment haza. Hívták. Fél éjszaka az ágyam mellett ült. Ellen-szerre nem emlékszem, talán nem is kaptam. Az általános rosszullétre és halálfélelemre annál élesebben. Csak reggelre enyhült a nyomás a szívem táján.

– Amikor bent voltam... – kezdte Margit, akit valami bal-eset érhetett annak idején, de nyomban el is hallgatott. Látszott rajta, hogy besokallt.

– Találkoztam az osztályon egy legalább 130 kilós figurával. Tengiszben szedett össze valamit. A barátnője ritkán látogatta. A nő teliaggatta magát arany ékszerekkel. Vastag aranylánc, karkötő, bokalánc, fülönfüggő. Az mesélte, hogy bubó-pestisből gyógyultak ki!

– Jó, hogy itthon nem tört ki járvány – szörnyülködött Ella, a háziasszony, és rápillantott az órájára.

*Átadtak a pszichiátriának,
mert nem volt szabályos,
csak úgy kezelésre járni.*

Izgatottan tárgyalták a pestist, amiről csak hallottak.

– A beteg elkezdett furcsán viselkedni – vette át a szót Lajos.

– Az adjunktusnőt mesélje –, szólalt meg valaki a sarokban, aki eddig hallgatott, nem érdekelték a betegségek.

– Öregeknek való téma a betegség – tette hozzá az ismeretlen alkalmi vendég.

– Mit meséljek? Ne tudd meg, milyen egy pszichiáterrel élni.

– És a gyógyszer?

– Az nálam többé nem került szóba, viszont úgy kezelt...

– Kezelt?

– ...mint egy gyereket, aki gyógypedagógiai ellátásra szorul. Miközben ő úgy viselkedett, mintha minden diagnózist magáról mintázott volna.

Körülnézett, várta a társaság reakcióját. A hirtelen támadt kínos csendben így folytatta:

– A tengizi pasas már öngyilkosságot is emlegetett, ha a szép arcú, duci barátnője nem jött aznap látogatni. Emelték az adagot, a férfi nem tudott egy helyben maradni, jött-ment fel s alá. A dereka azonban nem bírta a terhelést. Újból lefeküdt. Margittal ott ismerkedtünk meg, én is jól emlékszem a fickóra.

Majd hozzátette:

– Jó étvágyam volt, megettem a fogyókúrás zöldségeit.
– És ő?
– Elővette a fiókból a félméternyi kolbászt.
– Hét végére kiengedték, hazamehetett eltávozásra.
– De előtte újra megemelték az adagot – szólt közbe Margit, akit Lajos nem engedett szóhoz jutni.

Lajosnak derengett Margit esete, úgy emlékszik, megerőszakolták. Feltűnően került a férfiak társaságát. A nővér minden délután négykor utazni vitt egy csoport fóbias beteget. Három megálló autóbusszal és vissza. „Lényeg az, hogy emberek közé menj!” – magyarázta nekik. Margit is ehhez a csoporthoz tartozott.

Ella csörömpölt a csészékkal, amikor a tálcára tette őket, hogy kivigye.

– Nem jött többé vissza – zárta volna le Lajos a tengizi beteg történetét.

– Mi történt? Miért nem? – hallatszott innen is onnan is.
– Kiugrott az ablakon.

– Nem volt rács?

– A lakás ablakán hogy is lett volna!

– Mitől ilyen hirtelen?

– Kiderült, hogy a negyedik kísérlete volt. A mérég kevés volt egy ekkora testhez.

– Hogy történhet meg ilyesmi?

– Mit csodálkoztok? – szólt közbe Géza, az orvos, aki – mint mindig – késve érkezett, de már az ajtóban hallotta, miről beszélgetnek.

– A protokoll szerint erre a diagnózisra három gyógyszert ajánlanak, választhatok.

– És a mellékhatások?

– Nincs olyan hatékony gyógyszer, amelynek ne volna.

– És te kiengeded a beteget az utcára, ezzel a gyógyszerrel?

– Akasszam a fogasra? Ezzel a diagnózissal nem kell feltétlenül a zsúfolt osztályomon tartanom. Tudjátok, hány depressziós szaladgál az utcán?

– Csak úgy?

– Csak úgy, hiszen nem elmebeteg! Szabad ember, akarata ellenére nem tarthatom a zártosztályon.

– Akkor most ki a felelős? A gyógyszer? – morogta maga elé valaki, aki kissé távolabb állt, éppen Géza háta mögött.

– Költő volt ő is, olvastam az interneten a bejegyzéseit – fejezte be a tengizi beteg történetét Lajos, mert tálalták a vacsorát.

Radnai István

Járvány

Kerek egész a kő a jégbe zárt anyag
tűzbe égett molekula örök a fagy
ős-hidrogén alkotta mutáció
véletlen változás lét-molekula
ítéletet hirdet első stáció
elektron-kacsokkal fojt pokol ura
kristályba fagyott halál erenes-anyag
élősködik bennünk a kapzsi láncolat
mely hajt és morzsol akár kemény követ
hitetlen sejtjeinkbe falja magát
a bölcsesség elhal feleselsz öreg
időd lejár babona-spirál achát
ha megszólal benned a teremő tudat
magadban véled keresed a tévutat
ha kénsárgán elpárolog a lélek
kevély tested mint földköpeny törékeny
melyen áthalad a teremő lényeg
gőgjében gúnyolódik az igéken
a kövek szépsége e parányi tökély
túlél az érc vak szolgálószton ösztökél
nem észleled hogy hit a szerves léted
a rend a véletlen sejt fölémelt
alkotni szólni rendelt az élet
a múlandó köt meg amikor letelt
táncol az élet határán a véletlen
szólít az úr de benned kő és jég terem

Francisco Goya grafikája

JUHÁSZ ZSUZSANNA

A köszívűség világnapja

Minek is kérdeztelek meg, hogy hogyan vélekednek odakint mirőlünk? Biztos most jött el a napja. Meg egy kicsit haragudtam is rád, hogy kornyadozol. Gyűrött vagy és kócos, pedig gondod egy szál se. Eltart az állam, meg az anyád. Azaz az állammal egy kicsit én is.

Hát akkor légy boldog! De nem vagy az, hiába. Nem érzed jól magad. Én meg hadd legyen kíváncsi, mert ez van. Nekem meg ez maradt végső fogódzónak. Én a falat is nézném, a fát is, ahogy rám dől. Én nem csuknám be a szemem, az biztos.

De hogy kiröhögnek, kiröhögnek bennünket, azt nem vártam. Te meg fogalmazhattál volna gyöngédebben is, mert mindig is büszke voltál a világpolgárságodra, imádtad a multikul-tot. Naná, az elkeveredés mámorát, s vele a totális világbéke izgalmát, gyönyörét. Na de kiröhögni? Inkább mondtad volna, hogy nevetnek rajtunk, vagy hogy büszkéek, hogy jól átvágtak bennünket. Irántam való tapintatból, sőt tiszteletből. Mert te több lábon állsz, te ügyes vagy anyagilag, de az egyik lábad az rajtam, az én munkámon is van. Én is hozzájárulok a te eltartásodhoz.

Hát kiröhögni? Bennünket, és te vissza se szóltál? Hogy kiröhögnek azért, amiért hagytuk piaccá tenni magunkat, áru, és hitelpiaccá? Hálából, hogy bevettek bennünket? Hogy csak látszólag tettek bennünket olyanokká, amilyenek ők, de valójában nem akarják, hogy konvergáljunk. Nem is tartanak bennünket alkalmasnak rá. Hisz' nem vagyunk életrevalók, ők találtak nálunk piacot, és nem fordítva. És azt is mondtad, a szabályok csak arra jók, hogy mi ne tudjunk megfelelni nekik soha, hogy nekik ne kelljen soha semmit tőlünk venni. Hogy eszünkbe ne jusson termelni. És lassan tényleg nem jut eszünkbe, akkor se már, ha minden szabálynak megfelelünk, mert elmegy a kedvünk az egésztől, mert ahhoz

vagyunk szokva, hogy ha meg is felelünk ma, holnap új szabályt sóznak a nyakunkba. A sikertelenséghez vagyunk szokva, az igaz, és hagyjuk magunkat tehetetlenségre kárthatni. És hagyjuk, hogy a kudarc hullámai egyre mélyebb apátiába lökjenek bennünket. Igaz, vízihullajelöltek vagyunk.

De ezért kiröhögni? Vagy ezt már nem látják odaát? A morcoságot az arcokon, aztán pedig a semmilyen érzelmet, az érzelmek halálát. Az arcokon. Pedig én azt hittem, vigyáznak ránk, vigyáznak a belénk helyezett pénzükre. Hogy van bennük egyezkedési készség, hogy adnak engedményt, futamidőt hosszabbítanak, hogy képesek legyünk megadni a hitelt. De azt mondtad, no, no, eszükbe se jut ilyesmi. Dehogy. Csak magukra gondolnak, és rá vannak cuppanva a jelentésekre. Azt mondtad, folyton az eget kémlelik, nofene, gondoltam, az baj. Baj, hogy már ők is a csillagokból akarják kiolvasni a jövőt. De nem, ők a jelentésekre kíváncsiak főleg, az úrkutatók jelentéseire, hogy merre, hol van az a bolygó, ahová innen le lehetne pattanni. Tehát gyorsan, minél előbb. Pedig én, én balga, fejben folyton egyezkedtem velük. Hogy hagynak. Hagynak élni és fizetni. Bár a gyerek az kérdéses volt nekem is.

Juhász Zsuzsanna

Emberős

Almomban kaszálni tanultam, pedig hát tudok kaszálni, és láttam a búzát is, amint megáll a föld felett, akár élő korában, és sárgahalál emberélet fejét a kasza élére bólintja, öregen, bölcsen, mint egy emberős.

Orosz István grafikája

Hogy legyen vagy ne. Mert rövid távon viszi a pénzt, de ha felnő, hozza. És főleg viszi tovább a szüleitől esetleg előrökölt tartozást. Jó adósmunkás válhatna belőle. De azt mondtad, ők már letojják a pénzt. Minél előbb, már-már azonnal akarnak indulni. Hát bizonyára ott is sok lehet a pánikbeteg, akárcsak idehaza. Pedig lehet gyógyítani a betegséget, de minek. Itt tényleg minek, csak a munkanélküli álláskeresők számát növelnék. Tudom, a harmadik világ gyerekeire nincs pénz. Ott vízre sincs.

Mire te azt mondtad, azt szeretik. Szeretik azokat a beszámolókat, amik a ritkulásról szólnak. Az egész emberiség ritkulásáról. Pedig én azt hittem, legalább a már létező, a már felnevelt gyerekeinket hagyják. Hagyják, hogy tartsuk, elartassuk őket egy minimális szinten.

De azt mondtad, dehog. Félnék a tömegetől. Odakint tömeges tömegiszony van. És a munka, a munkáskéz? Már az se kell nekik, felelted, párat megtartanának házi szolgálatra, de a többi nem érdekli őket. Az csak tömeg, ijesztő, növvő tömeg, korra, nemre való tekintet nélkül. És azzal nem akarnak semmit, türelmetlenkedtél. Mert tényleg mondtad már, mondtad. Csak hihetetlen. Ennek a semminek az akarása. Én félni kezdenék az úrtól, én az ürességtől kezdenék félni. Ahogy félek is itt, hogy félmillióan elvándoroltak. És nem történt semmi. Semmi, de semmi. Mert jobb nem lett, az biztos. De mintha rosszabb se attól, hogy elmentek. Pedig főleg fiatalok mentek el. Az innováció ment el, a kreativitás, a bátorság ment el velük. S főleg, amit igazán sajnállok, a kritika ment el velük. Annak a meglátása, hogy mi az, amit nem jól csinálunk. Amit, lehet, évszázadok óta, begyakorlottan csinálunk, de itt és ma már nem állja meg a helyét. Mert megváltozott a hely. Leginkább a pánikra vált alkalmassá.

És te, ha ezek ott kint félnék tőlünk, ha esetleg kínjukban röhögnek rajtunk, akkor az baj. Baj, ha a szövetségeseink félnék tőlünk. Mert ilyen volt már itt, és Don-kanyarnak hívták. A Don kanyarulatának, ahol majd százezer magyar katona bizonyította be, hogy méltó szövetséges, hogy méltó a csatlóságra. A 2. magyar hadsereg fele, barátom. Mert csak a fele

jött haza. Vissza csak a fele, barátom. És azóta is siratjuk őket, mert túl nagy áldozat volt ez tőlünk a bizalomra.

Vagyis ne korholj már megint, tudom, mondtad már, bízni se akarnak bennünk. Igen, mondtad már, semmit se akarnak tőlünk.

És mi mégis láncot hordunk, hordjuk továbbra is a hűség láthatatlan láncát. És tömködjük be az úrt. Ami, mondtad már, tudom, hogy nem a bizalmatlanságuk ürje, nem. Csak a semmié.

...ha ezek ott kint félnék tőlünk,
ha esetleg kínjukban röhögnek rajtunk,
akkor az baj.

De mi mégis ritkulunk, barátom. Ritkulunk kívánságuk, óhajuk, vagyis félelmük szerint. Háború nélkül, presszió nélkül, magunktól. Mintegy tálcán kínáljuk fel nekik a ritkulásunk. Tálcán, magunktól a mesterségesen abortált magzatjainkat, a magas, nagyon magas csecsemő- és gyermekhalandóságunkat, gyermekeink és kiskamaszaink nemzetközileg is nagyon nagy kedvetlenségét. Azt, barátom, hogy ők itt nem szeretnek gyerekek lenni.

És magunktól a nem kezelt depressziósainkat, akiből jóval nagyobb számban lesznek öngyilkosok, mint kellene. Mint akkor, ha figyelnének rájuk. Ingyen, csak úgy.

És magunktól kínáljuk fel a szív, és érrendszeri betegségekben érthetetlenül sok elhunytat. És a várható élettartam meg rövidülését.

A B típusú cukorbeteg rokkantakat. És a csak lelkileg rokkantakat. A százféle főbiától otthon aszalódókat vagy még a munkahelyükön riadozókat. Hogy jön és rájuk tör a roham. A pók, a kígyó. Az ablakon át a pollen.

És mit gondolsz, barátom, megvan a százezer? Meg, hogyan volna. És mindezt a bizalomért tesszük.

Ami, tudom, nem kell senkinek.

Orosz István

Sakktábla

Vesztesz és nyersz, tükörben alszol,
véget nem érő vakszimultán.
Túl minden földrajzatlason
ki tartja számon, hogy ki voltál?

Ki tudja, hogy kerülsz ide,
s miféle szállodába zár,
s micsoda karantén alatt,
ki elől rejteget a nyár?

A térítő, a trópusok,
és lombos, lomha, napszúrásos
fellegek döntenek hanyatt
az ólmos, hályogszín nyugágyhoz.

Mily kőlapokból és milyen
Körmöket, hajat és csigát
olvaszt elő e fénytörés,
S mily ajkat, minő éjszakát?

S honnan ez az ismert dallam,
s mért érzed mégis, hogy ma más
e fölpolcozott párnasorra
odakészített zuhanás?

Emlékszik-e itt valaki,
valaki még a szobaszámra,
s a folyosókon bujdosó,
az alvajáró óceánra,

a leeresztett zsalukon,
ahogyan a gyíkok szaladnak,
tudja-e nevét valaki,
e földnyelvnek s e partszakasznak?

S ingek, vállfák közt lesz-e, ki
keresni fogja névjegyed,
egy szám vagy cím után kutat,
hogy értesítést küldjenek.

CSIBA ZSOLT

Emese álma

egy nemzet születése

M„Megszámlálhatatlan, hogy hány harcos halt hősi halált a hazáért. Földbe temetett csontjaik az alap, amelyre országunk épült. Ha ők nem lettek volna, most nem élhetnénk békében, a virágzás reményében. A háborúk olyanok, mint a vihar. Elmúlnak. A Föld legfeljebb részeiben változik, egészében nem. Ám sohasem szabad megfeledkezni azokról, akiknek fehér csontjai a föld alatt vannak. Az igazi harcos érző szívű, megéli a dolgok súlyát.” (Josikava Eidzsi)

A IX–X. század népünk felemelkedésének dicső korszaka, az önálló magyar apostoli királyság sikeres megalapozásának ideje, mely III. Béla korára (1148–1196) Angliával, valamint Franciaországgal vetekedő erejű és tekintélyű hatalom Európában.

A Kínától a magyar Alföldig húzódó eurázsiai pusztáig ege alatt kavargó lovasíjász népek forgatagában Emese anyánk egy ősi küldetéstudat ígézetében szüli világra fiát. Az 1200 esztendeje született Álmos vezér (819–895), a Turulház rendkívüli tekintélyével, valamint személyiségének különleges minőségével egybegyűjti a magyar törzseket és a IX. század derekán, vérszerződés révén összekovácsol bennünket. Ez az a kitüntetett pillanat, amikor – válaszul a kor kihívásaira – az amúgy már réges-rég létező magyar nép nemzetté formálódik (első alkotmányozó nemzetgyűlés). Mindezt a következőképpen mondja el nekünk Anonymus, a III. Béla urunk kegyéből tanult, tiszteletreméltó hazafi, aki valószínűleg nem más, mint Péter bencés szerzetes, győri püspök (1170–1217): „Az Úr megtestesülésének nyolcszáztizenkilencedik esztendejében Úgyek, amint fentebb mondottuk, nagyon sok idő múltán Mágóg király nemzetségéből való igen nemes vezére volt Szcítiának, aki feleségül vette Dentü-Mogyerban Ónedbelia vezérnek Emes nevű leányát. Ettől fia született, aki az Álmos nevet kapta. Azonban isteni,

Szent Álmosban egy új Attila született, a hatalmas szittyia-turáni uralkodó szellemisége...

csodás eset következtében nevezték el Álmosnak, mert teherben levő anyjának álmában isteni látomás jelent meg turulmadár képében, és mintegy reá szállva teherbe ejtette őt. Egyszermind úgy tetszett neki, hogy méhéből forrás fakad, és ágyékából dicső királyok származnak, ámde nem a saját földjükön sokasodnak el. Mivel tehát az alvás közben feltűnő képet magyar nyelven álomnak mondják, és az ő születését álom jelezte előre, azért hívták őt szintén Álmosnak. Vagy azért hívták Álmosnak – ami latinul annyi, mint szent –, mivel az ő ivadékából szent királyok és vezérek voltak születendőek.” Ehhez kapcsolódik, hogy Attila hun nagykirály (410–453) trónnevének jelentése „mesze ömlő nagy folyó” („Etil”, Etil-köz, azaz Folyam-köz), amiből az

a következtetés is levonható, hogy az *Emese álma* teremtésmonda lényegiségéhez tartozik, hogy Szent Álmosban egy új Attila született, a hatalmas szittyia-turáni uralkodó szellemisége testesül meg. Róheim Géza szerint „Valószínű, hogy a »genus Turul«-ból való fejedelem anyját mindig a Turulmadár ejtette teherbe, mint például a fáraó anyját a Napisten.” Ezt az elképzelést támasztja alá többek között, hogy az eredetileg hozzánk nagyon hasonló származási összetételű, ótörök onogur-bolgárok uralkodói is a Turultól származtatják magukat, olyannyira, hogy Szent Álmos felmenői között is ott vannak (vö.: Dümmerth Dezső: „Az Árpádok nyomában”). Mindemellett a mongolok nyomása alatt széteső hatalmas török Szeldzsuk Birodalom utódállamai között szádba szökkenő oszmánok keletkezésregéje is a mi *Emese álma* teremtésmondánk testvéreinek tűnik: egy Ankara és Bursa közötti hegyvidéki terület fölött uralmat szerző, kicsi oguz nemzetség feje, Ertugrul (1198–1281) csodás álmot lát. Egy szomszédos törzs, Edebali nevű tekintélyes bölcsének Maikun nevezetű leánya növekvő hold alakját ölti, hogy aztán teliholddá gömbölyödvén Ertugrul fiának, a későbbi I. Oszmán (1259–1326) a szívájékába olvadjon. Ennek nyomán a férfi kebeléből egy hatalmas életfa sarjad, melynek tövéből hegyek és folyók erednek. Az „Ertugrul” név a „Turul” származásra utal, valamint az „Edebali” név felbukkanása szintén az *Emese álma* teremtésmondával való rokonság felé mutat, nem beszélve a csodás fogantatás, majd az erő kiáradásának beszédes jelképeiről. Ertugrul személyének lényegisége itt is több, mint földi valója, és egyfajta „égi küldött” jellegben összegződik. Az „er” szócska törökül „férfi harcos” – a „g”-t nem ejtik –, tehát az Ertugrul esetében „Turul-harcos”-ról van szó, (Érdekesképpen a „dogan” jelentése „sólyom”, így az Erdogan fordítása: „Sólyom-harcos”). Több mint figyelemreméltó, hogy az oszmán mondában szereplő „Edebali” név gyakorlatilag megegyezik mi Emesénk apjának az Anonymus szöveg eredeti változatában „Eunedubeliani”-ként írt nevével, ahol az „Eun” a török „Ön” egy átírata, vagyis a „Nagy” szónak felel meg, az „ani” pedig egy latinos végződés, tehát „a Nagy Edubeli” nevezetű, tiszteletreméltó bölcsről van szó (vö.: Demény István Pál: „Emese álma”). A világhálón található egy *Resurrection Ertugrul (A Turul-harcos feltámadása)* című török filmsorozat, mely a címében található „feltámadás” kifejezéssel utal az égi indíttatású uralkodóház szellemiségének bizonyos időközönként történő felbukkanására az eurázsiai szittyia-turáni népeknél. Az is igen figyelemreméltó, hogy az egyik főszereplő, Szulejmán sah alakjában a mi Kendénket ismerhetjük fel (*Kün, azaz Nap; Kündüm, azaz Napkirály; ótörök*), Ertugrulban, a gyulát, a „cselekvő király”-t, a Gundogdu nevű harcosban a horkát, Vad Demírben, a kovácsban pedig a tárkányt. A dombon elhelyezkedő vezéri sátor-együttesnek pedig a magyar címerből ismert hármashalom elrendezése van. Mind-

ezen túl betekintést nyerhetünk az íjlesztő pástornépek tekintélytisztületéből és egyben büszke tartásból fakadó, ősi patriarchális-családias irányító testületének a ténykedésébe is, mely a bejek (zoltánok) gyűlésének – tehát a „kiválók” („arisztosz”) tanácsának – vagy éppen a közös étkezéseknek a rituális formáját ölti. Mindez jól előlegzi, az igazából Könyves Kálmán király idején fölerősödő Szent Korona, illetve annak szellemi virágai, az Aranybulla, valamint a Werbőczy István-féle „Hármaskönyv” eszmeiségét, hogy alkotmányos igazságérzetünk – mely hősiesszabadságharcaink révén oly sokszor csapott magasra – voltaképpen az eurázsiai szakrális lovasíjász hatalomgyakorlási hagyomány ihletettségéből eredtethető, (Jelesül, ha az uralkodó titanizálódik, tehát szembefordul a Szent Korona-eszménnyel, akkor jogos ellene a lázadás). Az sem utolsó szempont, hogy a filmsorozat segítségével beleélhetjük magunkat őseink mindennapi életébe, így megtekintése tanulságos, sőt olykor bizony szívbe markoló lehet számunkra. Ez akkor is áll, ha a hollywoodi képzettségű rendező, az amúgy szakmailag nagyszerű munkát végző Metin Günay, pont azt a Szent Bernát alapította, kiváló felkészültségű templomos rendet állítja be az egyik farizeus fő rossznak, amely a valóságban – éppen iszlám mintára – nem szed kamatot, sőt utolsó leheletéig kemény harcokat vív annak alkalmazása ellen. (Pápai megbízásból ugyanis a középkor nyugat-európai pénzforgalma nagyjából az ellenőrzésük alatt áll. Ezen magas igényű rendtartás a XIV. század elején fullad ki – töretik meg –, amivel egy ütemben a trecento szemléletének prométheuszi fordítotttsága is mindent eláraszt. Buji

Utazás – Dávid Júlia üvegfestménye

Ferenc írja: „Bár a téma-választás még szakrális, de a téma-kezelés már modernista.”) Ráadásul egy nagyszerű keleti forrás is – Uszáma Ibn Munqidz: „*Intelmek Könyve. Egy szíriai emír memoárja a kereszties háborúk korából*” – többször elismerően szól a templomos lovagokról. Az érem másik oldala viszont, hogy a nyugati kereszténység befolyásosabb részének manapság tapasztalható engedékenysége – ne adj, isten! támogatása például némely antikrisztusinak tűnő vonatkozásban – igazából önsorsrontó iránynak érződik, melyen minden bizonnyal változtatni volna szükséges, amennyiben nem kívánnak idővel földoldódnivalamely pacifista-farizeus szívárványos tévtan szekta egyikébe-másikába. Például a globalizmus (földizmus) igénylése a kereszténység szempontjából erősen véleményesnek mondható, hiszen mint Rama Coomaraswamy (szívsebész, pszichiáter, majd katolikus pap) *A hinduizmus deszakralizálása nyugati fogyasztásra* című lényegi tanulmányában megjegyzi:

...leginkább talán
a madáchi falanszter profetikus
látomása rémlik fel bennünk...

„A New Age egyik tévedése a »minden Egy« metafizikai állításának félreértése; ami egyúttal hamis panteisztikus premisszákból is következik. Természetesen a Príncipiumban Egység van, de a manifesztációban mindig jelen van a multiplicitás”. Másrészt az a véleményünk, hogy az Ég-alatti „egységének” teljes képtelenségével amúgy a globalizmus kiagyaloínak fontosabb része is tökéletesen tisztában van. Ebből kifolyólag alighanem ugyanazzal messzemenően átgondolt, szerteágazóan, nagy erővel előadott, kíméletlenül öncélú, kettős fedelű megtévesztéssel van dolgunk, mint „a társadalmi egyenlőtlenségekre különösképpen érzékeny” XX. század elei, internacionalista Lenin-fiúk és Lenin-lányok esetében, akiket – mint kiderült – valójában a Wall Street legnagyobb cápái pénzelték, akárcsak kívül zöld, belül piros változataikat manapság. Mindennek fő célja valószínűleg nem más, mint az agymosásszerűen „Döbröginek” beállított nemzeti tőke és középosztály gyengítése, hiszen ők azok, akik leginkább képesek erőt felmutatni a gyarmatosító globalista törekvésekkel szemben, (Annak idején a Fuggerek is alkalmazták nálunk ezt a harcmódot, amikor a markukban lévő Udvar párt segítségével – a lényegében az ő suba alatti tevékenységük következtében koldusbotra jutó – Dózsa Györgyékét ráuszították a hazafias ellenzék gerincét képező Szapolyaiékra). Az embernek óhatatlanul „már látott” érzése támad: Mintha a hagyományos közösségi keretek bomlasztását szektás túlfűtöttséggel erőltető kórusát egyfajta tudományos alapokon álló „földi mennyországot” biztosító Világkormány felállításának távlata éltetné, mellyel kapcsolatban leginkább talán a madáchi falanszter profetikus látomása rémlik fel bennünk, de fenntartjuk a tévedés jogát. Mindazonáltal a család és a nemek esetlegesítésének szükségességéről a „szent cél” érdekében már maga Karl Marx is értekezett. Ugyanő másik tétele: „Isten tagadása, az Ember igénylése!”. Ennek mai, ravaszabb felhozatala egy szakrális tanítás – „Az ember szerelmes Istenbe” – feje tetejére állított változata, ami úgy hangzik, hogy az „Isten szerelmes az emberbe”. Majd ezt az elvilágiasító, megosztó, modernista tévtant a világháló mint valamiféle hiteles, megfellebbezhetetlen kereszt-

tény alaptételt találja. Ezen hübrikus, önistenítő gögből táplálkozó nyomulásnak a harmadik változata a barcelonai villamosokon olvasható: „*Nincs Isten, élvezd az életet!*”. Holott, mint tudjuk, önmagunk mindenek feletti legeltetésénél bomlasztóbb, szűklátókörűbb és boldogtalanabb felfogás kevés van az Ég-alattiban. Ez akkor is igaznak tűnik, ha ennek az ellenkezőjét próbáljuk elhiteni a környezetünkkel, valamint önmagunkkal, például a különféle művészeti, illetve alternatív iskolákban, amikor is a kívánatos főszabály, amint azt valamely kötelező EU-s képzésen fogalmazta csillogó szemekkel egy liberális-globalista professzor-asszony: „*Mindent fordítva kell csinálni, mint eddig!*”. Ám minden Káoszban ott csírázik a Rend, és minden Rendben ott csírázik a Káosz. A „soha nem látott” világháló is pusztán egy forma, de már Babilon bukásakor is jelen van a kábítószér, az önfényezés, a háttér-hatalmi hálózat, a nihil, a pokol, a csábítás. A rokonszenv felkeltését olykor fegyverként használó modernista messianizmus nem igazán állhat elő nyíltan a – spirituális alvásból származó – mindent felülíró hatalom igényével, így általában tagadja a harcnak mint olyannak a jogosságát az Ég-alattiban, amivel tulajdonképpen a békét legkevésbé, sokkal inkább a küzdelem szabályozatlanságát idézi meg. Ennek a jelenségnek egyik lehetséges elvi mozgatójáról Mérő László matematikus a következőképpen fogalmaz: „*Ha az egyik fél verseng, míg a másik együttműködik, akkor a versengő maximalizálja a hasznot.*”. Ez az Égnek fityiszt mutató hozzáállás természetesen káprázatos sikereket tud felmutatni az Ég-alattiban, egy ideig... Utána törvényszerűen „lehall a lepel” (apokalipszis), amiből kifolyólag a felebaráti bizalom mélypontra zuhan, majd ezt követi a szétesés, az összeomlás. Ez történik – az eredetileg kicsiny, ám ellenállhatatlan erejű szakrális magokból kiáradó, azonban később modernizálódó – Babilonnal, a Perzsa Birodalommal, az ógörögökkel, Egyiptommal, Rómával, az Oszmán Birodalommal, és véleményünk szerint most éppen ez zajlik Nyugaton is. Ebben a helyzetben valószínűleg csak azok a népek képesek talpon maradni, amelyek felismerik, hogy minden valamirevaló szakrális felfogás ennek pontosan az ellenkezőjét kívánja elősegíteni, ami a világos határok, az igazságkeresés, a tisztelet, a hazaszeretet, a hála és kötelességteljesítés, tehát a „keresztény szabadság” kultúráját jelenti. Mindennek alapja pedig a szétszóró-lehúzó erő beazonosításának képessége és a vele történő – elsősorban belső – szembefordulás az Ég-alattiban, hiszen ennek híján nem lehet emelkedni. Ahogy egy pálos szerzetes fogalmazta a minap Klastrompusztán: „*A templomban letehetjük a vállunkról a keresztet, de ha kilépünk onnan, azt ismét föl kell venni.*”. A kereszténység virágkorában az egyházi vezetők karddal övezve lovagoltak a honvéd seregek élén! Gondoljunk csak a mongolok vezette tatárok elleni – évtizedeken átívelő – döbbenetes erőt felmutató hősiesség helytállásunkra, melynek nyitánya Batu kán (kagán) phürroszi, vagy még inkább borogyinói győzelme Muhinál, 1241-ben. Megkoronázása pedig a kun (kipcsák–kazah) édesanyától származó IV. László királyunk 1285-ben aratott diadalsorozata, amikor Nogaj kán igen jelentékeny, mintegy negyvenezres seregének fővezére „*Talabuga kán is csak gyalog, felesége pedig valami rossz gebén tudott kivergődni Magyarországból.*” A mongol hódítást, rajtunk kívül, igazából még a mamelukoknak – a szintén kun származású egyiptomi janicsároknak – sikerült feltartóztatni 1260-ban Ayn Dzsálútnál, nem kis részben a legendás Bajbarsz (1223–1277) hősiesség helytállásá-

val, akit ezért az iszlám megmentőjének is neveznek. Kitbuga kán ugyanis – a keresztény-mongol Hülegü ílhán, perzsa uralkodó (1218–1265) megbízásából – azon örmény és grúz csapatokkal felerősítve indul letarolni az egyiptomi szultánságot, akiknek segítségével két évvel korábban, a szunnitizmus magas kultúrájú, gazdag fővárosát, Bagdadot tökéletesen elpusztítják. Emberfejhegyekből emelnek piramisokat a füstölgő romok között..., „de elég ennyi!”, mondaná Anonymus mester.

A Turul eszmény megjelenése az V. században a Kaukázus vidékén nevelkedett Attila hun nagykirálynál, a VII. században az onogur-bolgároknál, a IX. században nálunk, a XI. században a kazah pusztákon erőre kapó szeldzsuk-törököknél (I. Tugrul király), illetve a XIII. század végén az oszmán-törököknél egy ősi szittyia-turáni keletkezésmítosz valaha volt meglétét sejteti, hiszen – minden, az Unió jegyében manapság felerősödött Európa-központú félremagyarázás dacára – természetesen valamennyi turáni lovasíjász nép igazából szkíta eredetű. Ennek megfelelően létezik hasonló kun eredettörténet is és *A mongolok titkos története* szerint Dzsingisz kán apja szintén égi küldött, aki egy hatalmas kékesszürke farkas formájában nyilvánul meg. Mindemellett például Czákó Gábor is nyomatékosítja az andronovói szabír ősmagyarok fontosságát, akik a Kr.e. III–II. évezredben, nagyjából a mai Kazahsztán területén, egy Mezopotámiával vetekedő kultúra alkotásában jeleskednek. Ha e táj karéjszerű déli kisugárzását egy félholdnak képzeljük, akkor az ennek mentén letelepedőknél is megjelenik ez a magas rendű szellemiség (vö.: *iráni–ariána–árja–nemes–letelepedett turáni*). Például a sémita-sumérek előtti évezredekben városállamokat alkotó szkíta-sumérek egyik mondaváltozata szerint a csecsemő Gilgamest féltékenységből lehajítják egy torony tetejéről, amikor is egy égi sas-madár megmenti, és a gyengéden a földre helyezi. Hérodotosz szerint II. Kúrosz perzsa király méd (kurd) édesanyjához kötődő álomjósolat, hogy méhéből folyó támad, ami egész Ázsiát elborítja, de folytathatnánk további óegyiptomi, indoárja, sőt kínai vo-

Emese álma – Dávid Júlia üvegfestménye

natkozásokkal is. Ha még mélyebbre ásunk, Demény István Pál a már említett tanulmányában leír egy indián mondát, ami a vizek kiáradásáról szól, és nagyon hasonló a fentebb tárgyalt teremtés regékhez. Ez azért is figyelemre érdemes, mert minden párhuzamosnak tekinthető amerikai indián szellemi vonatkozás – a Bering szoros lezárulása előtti – tehát legalább tíz-tizenkétezer éves vagy inkább azon túli eurázsiai gyökereket sejtet. Ezt a lehetőséget erősíti René Guénon *A Vadkan és a Medve* című lényegi tanulmánya is, melyben kifejti, hogy a kelta „Vadkan” jelkép a legmagasabbrendű brahmanikus (papi, szellemi) vezető, míg a „Medve” a lovagi-ksátria (királyi, gyakorlati) vezető őseredeti jelképe a szakrális hagyományban, és már Ipolyi Arnold is felfigyelt az Emese (Emse) – „Vaddisznóanya” jelentés összefüggéseire. Így tulajdonképpen nem tűnik meglepőnek, hogy Szent János „jelenések könyvében” a szellemi alászállás fokozatait megtestesítő „Apokalipszis lovasai” közül az Aranykort a Lovasíjász képviseli. Mindebből kifolyólag minden felesleges túlzás nélkül feltételezhető: A Turul-harcosok – például Attila hun nagykirály, az onogur-bolgár Kuvrat kán, a mi Szent Álmosunk vagy a török Tugrulok – voltaképp annak a beláthatatlan múltból eredő, magasrendű szakrális magkultúrának lehetnek a kifejeződései, mely szellemiség a szittyá-turáni népek révén, a Kína – Kárpát-medence – Mezopotámia háromszögben megújulóan fölragyog. Ennek a jelenségnek erőteljes kisugárzása, hogy az óegyiptomi kultúrát is „Hórusz fiai” alapítják, és az indoárja Krisna is a Szent Sólyomtól származik, akinek szakralitásához a nyugati ihletettséggű, modernista, pacifista-farizeus Krisna-tudat szekta „életizmusának” természetesen nem sok köze van. (Az Ezüstkort a ksátria, a Kardos lovas; a Bronzkort a szakrális értelemben vett vajsa, a Mérleg lovas; a Sötét kort pedig a Halál lovas jelképezi).

...a felhő ugyan eltakarhatja
szemünk elől az eget, ám képtelen
azt ténylegesen legyőzni.

Mint már érintettük, a keresztény hagyományban is tovább él az égi erőtől való megtermékenyülés ősi tudása. Szent Máté mondja (1.18.): Jézus „anyja, Mária, József jegyese, még egybekelésük előtt, méhében fogant a Szentlélektől”. Feofan Greknek (1340–1410) – Szent Andrej Rubljov (1360–1430) mesterének – van egy ikonja *Krisztus színeváltozása* címmel. Ezen egy piramis látható, csúcsán a Napbaöltözött Krisztussal, akinek köpenye lefelé és felfelé nyit, így a kép összességében egyfajta Szent Grál benyomását nyújtja. Az ikonon a háttér képezi az Atyaistent, aki – mint a Mindenség patriarchális jelképe – túl van életen, halálon. Ezzel kapcsolatban fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a „mellérendelő” jellegű, principálisan dualista Atyaisten-Anyaisten, valamint Fiú felvetést, a Szentlelket az Atyaistennel keverő – vízszinteségével fölfelé igazából záró, ezáltal önmagát a lehúzó, káosz erőnek kiszolgáltató – önsorsrontó elképzelésnek véljük (vö.: lefelé irányuló háromszög). További említendőnek érezzük, hogy a Szent Kehely-tisztelet először az őseink közé számító szarmatáknál ölt világos formát (alánok, jászok, oszéték), ami az ellenség legvitézzebbjeinek koponyatetejéből készített, arannyal futtatott ivócsanak pusztai kultuszából kristályosodik ki, mely áldomás forma már az

északi eredetű indoárja népek ősi Mahábhárata regéjében is felbukkan (Buddha szintén szkíta uralkodói családba született). Angliába aztán a rómaiak által odatelepített több ezer szerződéses lovasíjász – többek között egy Bors nevezetű vezér – viszi át ezt a tudást, mely termékenyítő viszonyba lépve a kelta druidizmussal a keresztény Arthur király mondanévkör kialakulásához vezet. Ehhez a sztyeppei szokáshoz kapcsolódhat ősi „kupa” szavunk kettős jelentése is: koponyatető és ivóedény.

A csíksomlyói Napbaöltözött Boldogasszonyt, aki holdsarlón áll, és feje körül csillagkoronát hord, jól ismerjük. A szkíta-sumerek – majd a későbbi sémita-sumerek által is tovább életetett – Istár (Esztarté; Eszter) istennője ugyanez: Napba öltözve holdsarlón áll, feje körül csillagkoronával. Gyanúnk szerint nem csak az óegyiptomi Ízisz, hanem az Efezus központú Artemisz-kultusz is erre az ősi eurázsiai istenanyaképre rímel, mely eszmeiségnek olyan jeles képviselői vannak, mint a filozófus Hérakleitosz (Kr. e. 544–483), akinek rendszere, minden ellenkező híresztelés ellenére Logosz és nem dialektika hangsúlyú, tehát szakrális és nem modernista szerzőről van szó. Mindezt az időközben több száz ezres nagyvárossá terebélyesedett Efezusban is térítő Szent Pál (10–67) sem zárja ki, hiszen nemes harca voltaképp nem magának a kultusznak a szellemisége, hanem annak elvilágiasított, elku-fárosodott, tehát az ellenkezőjébe fordított, modernizált változata ellen folyik. Ez világosan kiderül az arénában tartott gyűlésen elhangzottakból: „Idehoztátok ezeket az embereket, pedig nem szentségtörők, s nem is káromolták a mi Istennőnket.” (Ap. Csel. 19. 37.). Az a véleményünk, hogy maga a „glória” is az eurázsiai „napbaöltözöttségéből” fakadó jelkép lehet. Mondanivalója tulajdonképpen ugyanaz, mint a Székelyföldről és Japánból is ismert „Napkapu”-nak (vö.: Egy József: *Aranykapu* című festményével). Mindegyik jelkép a Napkirály (Világkirály; Világügyelő) megszentelt – az Ég és Föld között közvetítő – jellegére utal (vö.: Szent Korona). Ennek a szakrális tudásnak minden bizonnyal a legősibb változata „a piramis alakú hegy, csúcsán a Nappal” tiszteletben ismerhető fel, amely máig fennmaradt például Kirgizisztánban és a – hajdanán Jakutföld felől induló – szittyá-turáni japánoknál, de ez a magas rendű szellemi képlet ott lobog az *Emese álma* regénkben is: a Boldogasszony párja az égi hírnök, a Turul. Fiuk a Napkirály, Szent Álmos. Az Atyaisten a háttér. Ha a „rakamazi turul” ősmagyar hajfonat-korong leltre gondolunk, akkor a központi Szent Madár alakja van „Világügyelő-Kende” helyzetben. Napbaöltözött volta az Ég és a Föld közötti közvetítő jellegét erősíti fel. A lábai által tartott turul-fiókák pedig az Ég-alatti dialektikus erőit testesítik meg. Nővérem, dr. Csiba Ildikó említette egyszer, hogy Gárdonyi Géza, jeles írónk Prohászka Ottokárt, a kiváló katolikus hazafit és hitvédőt emlegette „napbaöltözött emberként”.

Talán itt érdemes szólnunk népmeséink „Ördögasszonyáról”, aki a „Boldogasszony” szellemi elsötétülésbe révedt változata. Mindez Évára, az Ősbűnnel kapcsolatos tudásra utal: Amennyiben a Föld (akinek megnyilvánulásai az Ész; az Ember; a Tudomány; az Élet; a Természet) – Isten szolgájaként – a re-szakralizáló (helyreállító) jellegű elvet képviseli, akkor ennek következménye lehet az Életfa alatt „csokolózó madarak”, vagy „Hunor-Magor” – a háttárs (arkadas) jellegű barátságok megjelenése –, akik képesek életüket egymás tenyerébe helyezni, hiszen igazából a szakrális rendtartás (amikor min-

den a helyén van), az értékelvű „alá-fölé rendelő” eszmeiség teremtheti meg a valódi harmónia feltételeit az Ég-alattiban (vö.: fölfelé irányuló háromszög). Ha viszont a Föld – az önistenítésből kifolyólag – szellemi értelemben elsötétül (föllázad), akkor egyfajta szükségszerű birkózás kezdődik a lehúzó és a fel-emelő erő, „Ördögasszony és Erős Jankó”, „Ábel és Káin”, „Széth és Hórusz” között. Biblikusan fogalmazva: a „halhatatlanság gyümölcs” központú látásmód áthatottságában az Apa Apa, a Fiú pedig Fiú, (A hierarchia jelentése: A Szent uralma). Amikor viszont a „tudás gyümölcs” központú szellemi kínálat veszi át az irányítást, akkor – a „jó” nevében – egyfajta nivelláló, „mellérendelő” jellegű értékzavar itat át mindent, a világ a feje tetejére áll, és az Apa Fiú lesz, a Fiú pedig Apa az Ég-alattiban. Ezen utóbbi jellegzetes megnyilvánulása például, amikor a szakrális vallási jelképeket a „világnézeti semlegesség” nevében betiltani vágyó hevület tulajdonképpen az evilágot istenítő (modernista) látásmód diktatórikus kötelezővé tételének szándékát látszik fedni a nagyobb demokrácia jegyében, vagy hogy az individualizmus, illetve bármily földi értelemben vett „univerzalizmus” (szolipszizmus, globalizmus), netán pacifizmus egyáltalán nem tűnik pozitív, esetleg ártalmatlan jelenségnek, mivel gyengíti, bomlasztja az emberhez méltó élet természetes védőgyűrűit jelentő nemi-családi-nemzeti-vallási önazonosságátudatot.

Mindebből következik, hogy amit például Hamvas Béla „a Hagymánynak” nevez, az valójában a szakrális őshagyomány, mely az emberi elmén (időn, téren; életen, halálon) kívüli igazságot kifejező Istenre támaszkodik, ezért csak Egy lehet belőle. Ám a Paradicsomból való kiűzetés óta természete-

tesen létezik a modernista nézőpont hagyománya is. Rama Coomaraswamy írja: „A »New Age« (»Új Kor«) vallása egyáltalán nem új, az ember bukása óta jelen van.” De említhetnénk az éppen lázadó állapotban lévő Istár istennőnek Anu főistenhez intézett, évezredekkel ezelőtti fenyegetőzését is, melyet – amennyiben borzongani kívánunk – érdemes továbbolvasni Rákos Sándor kiváló *Gilgames* könyvében: „*Lemegyek az alsó kapukhoz, melyek a holtak birodalmát rekesztik el s betöröm őket*”. Mindez meglepően hasonlít az egyfajta sajátos ateista vallási világgépet alkotó Sigmund Freud hírhedt mondatára: „*Ha az Ég nem hajlik, Acheront verem én fel*”, ami, úgy tűnik, sikerült is, bár lehet, hogy mindenkinek jobb lett volna, ha esetleg ő igyekszik az Ég felé hajolni (vö.: dr. Edward S. Williams: „A keresztény tanácsadás sötét oldala”; René Guénon: „A pszichoanalízis vétkei”).

„*Két Út van előttem, melyiket válasszam?*” – teszi föl a kérdést a népdal. A Mozgás lecsengésének (entrópiájának) kozmikus törvénye okán a „nem választás” is választás, méghozzá a szét-dobáló erő javára – tehát elég nagy a sodrás –, de a Szentlélek is dolgozik. Bár a Felhő ugyan eltakarhatja szemünk elől az Eget, ám képtelen azt ténylegesen legyőzni. Ennek megfelelően minden időkből fönnáll annak a lehetősége, hogy esetleg rálépünk a damaszkuszi útra, hogy az evilágiság (önmagunk) istenítésének hályogja lehulljon a szemünkről, és kegyelem folytán felébredjünk (Ap. Csel. 9. 17–19). Az a véleményünk, hogy ez Emese álma, amely számunkra egybecseng Mátyás királyunk tanításával: „*Az isteni szolgálatra bármilyen idő alkalmas, és mindaz, amit a haza érdekében tesz az ember, nem egyéb, mint Isten szolgálata*”.

Balajthy Ferenc versei

Keresztelő szent vizek

Az Ember és a Tenger

Búvok, mint egy kis patak, de a sziklát
Is parány kavicsá morzsolom, ha kell!
Vízet gyűjtenék, és folyamhá innám,
Hiszem, – egyszer a tengert érhetem el!

Szétszakadt földrészeket egybe fonom,
Távolok medremben fussanak össze!
Még a pajkos Napot is lépre csalom,
S az embert földöntúli fény fűrössze!

Bújócskát játszom, rejt az éji homály,
El nem ragadhat semmilyen gyilkos ár,
Ám, ha szeretnéd, – lábad elé szaladok!

Széttépett lelkeket, mind összerakom,-
Mindenség vízében megkeresztelem,
Legyen a tenger, és az ember végtelen!

Lovas a fénykarddal

IV. Béla királyunk emlékére

Könnnyű azt szeretni, – aki megérdemli! –
És bocsással meg, ha bűnös nem vagyok!
Emígyen kell majd értem is öltre menni,
Ha, cselekvésre esélyt még kaphatok!

Nap itta ki, égből csapolt nektár söröm,
Szikkadt a test, úgy szomjazik a lélek,
S szívpitvaromban gyilkos véreőr söpör,
De, Úrthonban mégis nyugtot remélek!

Kabátzsebemben maradt néhány pillanat,
Megemészthetetlen csillagkenyér darab,
Holdhomok omladványából még ragyog.

Indulj hát az úton: fess, dalolj, írogass!
Mert, az elvesztett is feltámaszthatod,
Hont, fénykarddal újra megszerző lovas!

Mesék felnőtteknek

Olvasólámpa
KÖNYVEKRŐL, ÍRÓKRŐL

Föltehető a kérdés: a mese kinek szól? Csak a gyerekeknek? Nem hinném. Emlékszem főiskolás korunkra, amikor a *Micimackó* épp oly népszerű volt köreinkben, mint *A kis herceg* vagy éppen Lázár Ervin „dömdömös” történetei. És amikor az ifjú anya vagy apa mesét olvas gyerekeinek, akkor ő is élvezheti a mesék varázsát. Természetesen a befogadás mikéntje nem feltétlenül azonos...

Mirtse Zsuzsa könyve alcíme szerint: *Mesék felnőtteknek*. S ha megfordítom a fenti gondolatot, azt sem tartom elképzelhetetlennek, hogy a *Tizenhárom bűvös tükör* gyerekek számára is fogyasztható. Egyébként naponként egyet olvastam belőle, így szűk két hét kellett az elolvasáshoz. S ami még teljesebbé teszi az élményt, az nem más, mint a rendkívül igényes külső, és legfőképpen a gyönyörű képek. Szándékosan nem az „illusztráció” szót használom, hiszen Békés Rozi művei teljesen szuverén alkotások, ám úgy, hogy közben értelmezik is az írások világát. Jellemző rájuk, hogy a nagyméretű alakoknak általában a szokásosnál kisebb a fejük. Színeik többnyire komorak, és sejtetik a szövegek esetleges filozófiai mélységét. Mindezek ellenére ismétlem: a gyerekektől sem idegen ez a látásmód.

Megvannak a mesék szokásos „kellékei” is: királyok és királynők, a tündérvilág elemei, valamint az ismert helyszínek: erdők, paloták, a gazdag természet. Persze minden elem szimbolikus, és a lélek belső tájait, a belső utazást erősíti valamennyi. Megjelenik benne az elbeszélő hajdani, tizenhárom éves lénye, és ekkor indul az időutazás. És újra ez a szám, a babonások számára szerencsétlen! Igen, vannak a történetekben baljós mozzanatok, így hát a szám többszörösen is érdekes. Tudjuk azt is, hogy ebben a műfajban a számok különös jelentéssel bírnak, bár talán elsősorban nem a tizenháromas. Inkább a hetes, a hármas vagy a tizenkettes. Egy biztos: a számoknak jelentésük van!

...minden elem szimbolikus,
és a lélek belső tájait,
a belső utazást erősíti valamennyi.

Belső dialógussal mutatja meg írónk a személyiség kettős énjét, miközben a felnőtt elszámol gyerekkorával. Szeretné meglelni a helyes utat, és tanúi vagyunk az önvizsgálatnak is. A „ki vagyok én?” kérdésre egy lehetséges válasz *A tudnám, hova vezető* című mesében: „...Az mondják, a lányokat sokáig nem is tartották számon, csak az számított, kinek hány fiúgyereke van. Ez nekem mindig rosszul esett, hiszen nekünk is van testünk, félelmeink, éheseink vagyunk, szomjasak vagyunk, vannak emlékeink...” Nem csupán ebből a részletből következtethetünk arra, hogy ez a könyv valószínűleg a lányok és az asszonyok körében lesz

népszerű. Akkor is, ha jómagam élvezettel olvastam... Például azért, mert a gördülékeny meseszöveg, a természetes dialógusok, a művés nyelv és stílus a jellemző.

S persze elmélkedhetnénk a „tükör” szó többszörös jelentéséről, ráadásul, ha tizenháromszor ismétlődik, és a „bűvös” szó sem mellőzhető. A „tükörbe nézni” valóságos és szellemi mozzanata a legfontosabb, de azt is szoktuk mondani, hogy a művészet tükrözi a valóságot. Így van ez ezzel a könyvvel is. Olvashatunk ugyanakkor a kamaszlány tudásvágyáról, az első önálló lépések megtételéről. Persze minden a hagyományos mesevilág keretei között megy végbe. Egy királynő szemüvegén keresztül. Fölfedezhetjük azt a szándékot is, hogy a „kibillent” világ rendezetté váljon. A megtörtént dolgokat be kell építenünk életünkbe.

S van olyan mese (pl.: *A félszívű fiú*), amelyben az álom és a valóság határán játszódó történetben az ember jelentéktelensége, „porszemvolta”, „mákszemvolta” is megfogalmazódik, ugyanakkor a főszereplőnek vágyai is vannak. Vannak itt titokzatos királynők, akiknél egy-egy évet szolgál a fiú. Komor emberi sorsokat ábrázol Mirtse Zsuzsa, halállal, betegséggel. Aztán a „happy end” is részleges csupán. Másutt arra is gondolhatunk, hogy ezekben a művekben nemcsak a

föld és a víz ér össze, de összeér a föld és az ég is. Mint ahogy az álom és a valóság. És az is nyilvánvaló, hogy a mesékben novellisztikus elemek is föllelhetők. Például a mesélő öregember alakjában, A madaras királyban. S ha már a műfajokról esett szó, azt is tegyük hozzá, hogy a verseket is író szerző történetei tele vannak líraisággal. De legalább ennyire fontos az is, hogy a megrajzolt királynak csak a hatalom a fontos, és tele van olyan tulajdonságokkal, amelyek a zsarnokokat jellemzik. Természetesen ezáltal gondolhatunk a történelem számos, hasonzóru alakjára is... Aztán ez a király is meglakol, hiszen a hiány gyötri állandóan, sőt, el is szegényedik, és eltűnik a süllyesztőben, mint oly sok evilági „kol-légája”!

A borítón látható kép A felejtés palotáját ábrázolja, az ilyen című mesét illusztrálja. A „nemszeretem emlékeket” örökíti itt meg az író. A szimbolikus, soktornyú palota a belső utak

jelképes épülete. Itt is az önvizsgálat játszik fontos szerepet, miközben arról van szó részletesen, hogy mi mindent kell elfelejtünk. Ha mese, akkor az ilyesfajta tanító célzat is belefér, vagy ahogy az ajánlásban találjuk: „...Mert a magasabb rendű életet nem kapjuk ingyen, sokat kell küzdenünk érte, de ha nem kerekedünk felül, ha harc nélkül kitűzzük várunk fokára a szánatag fehér zászlót, úgy könnyen eltékozolhatjuk minden lehetőségünket...” Tegyük hozzá: e kötet minden írása ezt sugallja!

Aztán véget ér a mesés belső utazás, A tizenharmadik tükörrel. Keser-édes hangú epilógussal: „...Nem találtam meg, akit kerestem, és engem sem talált meg senki magának. ...És talán sosem fogom megtudni, vezet-e egyáltalán valahová a Tudnám, Hová Vezető Utam...”

BAKONYI ISTVÁN

Mirtse Zsuzsa meséi: Tizenhárom bűvös tükör, Magyar Napló, 2019

DEVECSERY LÁSZLÓ

Álomajtó

Könnyed gondolatok Weöres Sándor egyszavas, egysoros verseiről

Nincs még egy területe széles e világnak, mely annyi lehetőséget adna nekünk, térben és időben, mint az irodalom. Korlátlan és szabad. Egy fotelben üldögélve, egyetlen lámpa fénykörében, a fa árnyékában meghúzódva: végtelen csodákat kínál.

Miénk lehet a távoli múlt, s a még elérhetetlen jövő. *A dal madárrá avat* – mondja Weöres Sándor. Ezúttal nem az alkotás feladata vár az elemzőre. Vagy mégis? Az értelmezés, a befogadás varázslatával létrejön, megszületik valami.

Valami, ami az alkotóé és az olvasóé (a befogadóé, az elemzőé) egyszerre. Annál is inkább, mert a művész gondolatainak olvasása közben saját gondolataink, érzéseink, érzelmeink is felszínre kerülnek. Létrejön az azonosság: gondolataink megfogalmazása, kimondása. A mű olvasásakor (hallásakor) eszünkbe jut: én ezt éppen így gondoltam, erről éppen így vélekedem! Lényeges különbség, hogy az alkotó művészi módon képes az említett gondolatok közlésére.

Weöres Sándort idéztem az imént. Egysoros versei, aforizmaí nagyon pontosan kifejezik azt, amiért ez az írás is megszületett. Ismét őt idézem:

A szó kergeti jelentését

Ezt a jelentést keressük, kergetjük mi is. Megtaláljuk mindig, biztosan az egyszerit, a megcáfolhatatlant? Hazugság volna igent mondanom! Egyet kerülünk: a tévedést, a félreértést, s az oly sokat emlegetett belemagyarázást. Az sem biztos, hogy egyetlen mű egyetlen jelentést hordoz.

Játsszunk egy kicsit!

– Én azt mondom: *tojás*.

– Te azt mondog: *héh*.

– Weöres Sándorral azt mondom: *tojáséj*.

Vajon miért? A forma zártságával magyarázzuk? Csupán

azért, mert Weöres Sándor korábbi kis könyvecskéjében, sajtórajzán, feketére színezte a tojást? Nem hordozza a tojás a mag, az élet csíráját, lehetőségét? Nem kel ki belőle semmi? Éj borult az életre? Megannyi kérdés. Mindegyikre születik valamiféle válasz. Jogunk és lehetőségünk adott. Valós feleletet csupán a költő adhatna kérdéseinkre.

Játsszunk tovább! Változatlanul Weöres Sándort idézem:

Csukott kulcs

Miféle ellentmondás ez? – mondhatnád magadnak. Egy kulccsal csukunk, bezárunk valamit. Miként lehetne maga az eszköz ilyenné? Való igaz. Ez a nyitás és a zárás eszköze. Ám maga a kulcs nyitható, kitartható? Beléláthatunk bármikor a belsejébe? Feltárhatjuk kulcslényének legfőbb titkait? Akkor pedig zárt, csukott kulcsvilág ez!

Talán sokkal könnyebb lesz kinyitni az alábbi:

Álomajtó

A házak, a lakások és a szobák ajtaját könnyű (akár kulccsal is) kinyitni vagy bezárni. Valóságos cselekvés, megfogható, érzékelhető, tetten érhető gondolat. Ugyanakkor az álomajtó megfoghatatlan, nem valóságos, átvitt értelmű, vagyis: a megszokott valóságsíktól eltérő jelentést hordoz. Segít azonban a képzelet, a fantázia. Amennyiben a valóságos ajtó arra szolgál, hogy rajta keresztül kilépjünk valahová, kilépjünk valahonnan, s belépjünk valahová, akkor a fenti ajtó is ilyen. Rajta keresztül lépünk az álomba – és lépünk ki az álomból.

Tudom, most azt mondjátok, ti is tudjátok, mire való az ajtó. Ám arra nem adtam magyarázatot, mi ez az ajtó, mely az álomba és az álomból vezet. Számomra az álomba vezető ajtó

az alvás nyitja ki, míg az ébredés kivezet belőle. – Hány ajtó ez? – kérdezhetnéd. Ez a valóság. Képzeletünknek egyetlen álomajtaja van, csupán az út iránya ellentétes: befelé vagy kifelé vezet. Pontosíthatjuk még tovább is! Út is csak egy van! Miért? Mert a költő álomajtónak nevezte, tehát csupán befelé, az álomba van út, s egy művész, egy alkotó, egy költő mindig (vagy majdnem mindig) e világban él.

Űr úr

Napjainkban, amikor az űrrepülőgépek úgy szállnak fel és le, ahogy az autóbusz megáll a célállomáson, közületek bárki azt mondhatja:

– Ugyan kérem, az űrbéli úr nem más: az űrhajós.

Egyik jelentésként – s erre bizonyára maga a költő is bólintana – ez is helytálló. Egyetlen magánhangzó változott: az *ű* és az *ú*. Vajon jogosan feltételezzük, hogy az *úr* ura, aki *űr úr*?

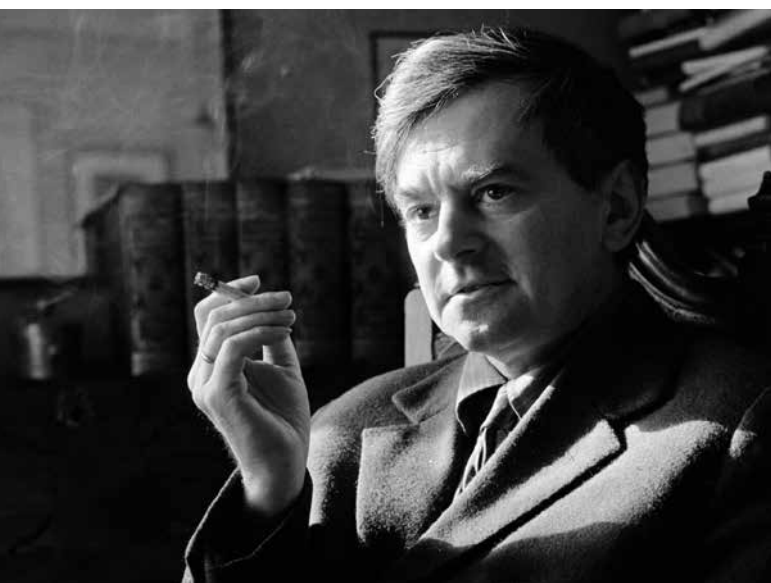
Fordítsunk egy nagyot! Vizsgálódjunk más nézőpontból! Feltételezhetjük-e, hogy az *űr* (felettünk lévőként) uralkodik felettünk, vagyis. az *űr* az *úr*? A költészet csodája éppen ez: igazgató válhat valami, s annak az ellenkezője is!

Cirógat, simogat, beszélget, olvasgat: megszokott szavak sora. Nem megszokott azonban, ha azt mondom valakinek:

– Mivel szeretlek, kedvesgetlek! Pedig az előbbi sorba tökéletesen beleillene. (A számítógép is, amin dolgozom, azonnal hibaként jelölte, mihelyt leírtam.) Talán Weöres Sándor is hasonlóan gondolkodott, tündött, játszott, amikor a következő sort papírra vetette:

Megördögödni s elszentegni

Tárjuk fel a szokatlan szavak jelentését. Az elsővel még könnyebb a dolgunk. *Megördögödni*: ördögivé, sőt: ördöggé válni. Az elszentegni már nehezebb. *Szentegni*: szentként viselkedni, szentnek lenni. *Elszentegni*, ez bizony (nekem) már két dolgot is jelenthet. 1. Elszentegtek egy kicsit. Vagyis: folyamatosan szentként viselkedem. 2. Az el ígkötő befejezettséget, valaminek a lezárását, lezárulását is hordozza számomra. Elvesztem a szent létet, állapotot. Esetleg hamis a viselkedésem, a tetteim? Úgy csinállok, mintha „szent” lennék?

Weöres Sándor

Keressünk kevésbé filozofikus, könnyebb sort! (Nem szabad elfelejtenünk, hogy Weöres Sándor verseiben a filozófia, a mély gondolatiság szinte mindig jelen van.)

A por siet. A kő ráér.

Erre mondhatná bárki:

– Alkati kérdés. A sovány ember mindig siet, a kövér sohasem. S éppen a jelentős súlyeltérés miatt van ez így. A por könnyű. A kő nehéz. Előbbit repíti a szél. Az utóbbit mozdítani sem tudja. Ésszerű, logikus – és pontos értelmezés. De! Ismét eszünkbe juthat más is! A por súlytalan, tartalmatlan. S a gondolatok? Ezek között is vannak kő-nehezék és porkönyűek. S olyan emberek is, akik könnyedén, porkönyűen élnek, állandó sietségben élnek. Elhamarkodják életüket. A kő-nehez emberek nehézkesekek, határozatlanok, bonyolultak vagy elgondolkodók... Bármelyik igaz lehet rájuk... Talán biztosabban célhoz érnek? Önmagában egyik sem helyes, viszont mindkettő azzá tehető! A költészet világában biztosan...

A por könnyű. A kő nehéz.

Előbbit repíti a szél.

„Az utóbbit mozdítani sem tudja.

Égfaló város

Azt hiszem mindenkinek Amerika jut az eszébe: a felhőkarcolók sokasága. Ezek magasra, nagyon-nagyon magasra nyúlnak, fel az égbe, mintha beleszúrnának, döfnének az ég magassába. Ez a legkézenfekvőbb, egyben legkönnyebb magyarázat. Arra is gondolhatunk, napjainkban különösen, hogy a felhőkarcolóktól függetlenül a sok-sok városi füst, a szennyezés felfalja az eget.

Bátran asszociálhatunk másra is! Főként, ha a régebbi időkre gondolunk, amikor még volt délibáb az Alföldön. Az égre „vetített”, fordított természeti képielenség (az ég helyett), viszont annak részeként is, jelen volt.

A fenti sorról az jutott eszembe: *Égfaló város*. Először arra gondolunk: a városnak égből van a fala. Lehetséges ez? Természetesen, hiszen az ég körülölel, behatárol. Másrészt: valamiféle átlátható, áttekinthető, sőt: átjárható fal vesz körül bennünket...

Tündödjünk tovább!

Páratövis

Magát a veraszót oximoronnak is tekinthetjük, teljes joggal. Ugyanis a pára lágy, könnyed, lecsapódó. A tövis kemény, szúr és döf. Az ellentét könnyedén felismerhető. (Az oximoron lényege éppen az egymást – látszólag – kizáró, ellentétes fogalmak egymás mellé rendelése.)

Felidézhetjük azokat a téli reggeleket, amikor jégvirág nő az ablakon, a lecsapódott pára rádermed, töviseket is mintázva az ablakokra. Esetenként lelkünkre is. Belül hideggé válik minden, megdermed. Ebben az esetben fel kell olvasztanunk örömteli gondolatokkal, s még inkább jóra való tettekkel.

Nem idegen a következő egysoros az előzőtől:

Jégfésű

Ősszel és télen gyakran fehérbe öltözik a természet. Derekek és zúzmárások lesznek a fák és a bokrok. Közlebről szemlélve az ágakat, a rájuk dermedt fehér fénykristályok olyanok, akár a fésű fogai. Fésülük a csendet, a levegőt és könnyű szelölével játszanak.

Távolabbi képzetársításként a hidegebb, szelesebb időt is felidézhetjük, amikor a tél hidege széllel érkezik. Egy-egy „fuvallat”, ahogy a fésű a hajunkban, végighúzza jégfésűjét rajtunk, amikor ruhánk alá hatol...

Tavasszal, amikor olvadni kezd a befagyott folyók jege, a zajló jégdarabok, amikor a partra torlódnak, nem jégfésűként tarolják le a partszakaszt?

Maradjunk még mindig a (látszólag) hideg, fagyos témánál!

Hóló

Talán hóból van a ló? Miként a hóember? Hull a hó, szoktuk mondani. Könnyedén, szinte súlytalanul. Csak hogy lefelé hullik. Ezzel szemben a ló vágat. Az irodalmi ló – a pegazus – száll, szárnyal: felfelé.

Eltérő tehát a mozgásirány.

Kaiser László

Számadással

Németh László emlékének

Növésterv? Spirál lefelé,
magunkkal sem tudtunk lenni egygyé.
Üdvösségek? Kannibálok
tömik hasukat telítetté.
Minőség? Röhögögörccs
már a hallatán harsan.
Értelmiségi? Hol van?
Megtagadtan és önmegetagadtan.

Csontos Márta

A nagy mirákulum

Az anyag szenved bennem, Uram,
még kell hálnia a feltámadáshoz.

Marad egy eltévedt tollpihe,
mi vagyok, tollpihe, mely felkérérdzkezik
egy madár testére, s megérinti az eget.

A legegyszerűbb, a leghétköznapiabb képi párhuzamot a fehér, sőt: hófehér ló jelentheti. Kapcsoljuk össze a két képi síkot: a hófehér pegazus szárnyalását a tiszta, az igaz, a költoi gondolatok közvetítésével!

Így válhat az eredetileg csupán – és vélhetően – játéknak szánt sor, filozofikussá...

Más gondolati tartalmat hordoz az alábbi sor:

Árnyének

Különös összetétel. Vizsgáljuk meg először az előtagot! Az árny, az árnyék a tárgyak, az estek kísérlője: fényárnyék. Igen, fény nélkül nem létezhet, nem jöhet létre árnyék. A fák, a házak árnyéka nyáron menedék. Télen hűvösséget hordoz. Csak hogy Weöres Sándor árnyaltabban fogalmaz. Ő árnyról beszél.

Az ének hangadást feltételez, s emeltebb, erősebb hangot. Az árny erőtlenség és gyenge. Akkor az árnyének dalok sutogása? Más nézőpontból: az árnyének keserű, szomorú dal, afféle rekviem? Újabb képzetársítás: az árnyak, a szellemek dala? Esetleg a rossz, az igaztalan erők éneke? Temetési ének?

Higgyünk inkább a jóban, a csendben, a meghitt hangulatban, a halkszavú dalokban! Gondoljunk a régi-régi kukoricafosztásokra (tengerihántásra), a késő őszi estékben, éjszakákban elénekelt népdalokra...!

Baán Tibor

Akkor

Akkor a szentek KÖZELEBB jönnek a FÖLDHÖZ
akkor Máté kezében megáll a KUPA
a cimborák száján elhal a DAL
Mátét hívja az ÚR
MÁTÉ föláll de kissé tétován
LEHET hogy visszahúzzák
CARAVAGGIO ecsete tépelődik a jelenet fölött
PEDIG A HÍVÁS mindennél erősebb
fények és árnyak tömbjei úsznak AZ ÉGEN
dráma zajlik a NAPÓRA SZERINT
nagyöntek a földgolyón
a bokrok hajtásai CSAKAZÉRTIS zöldek
énekel a gregorián ... a lélek KÉSZ
de a test erőtlenség ... verítékeznak a FÖLDHÖZRAGADT
SZENTEK ... a lassan mozduló roppant testek
CARAVAGGIO ECSETÉN megszárad a festék
és folytatja az IDŐSZÁMITÁST
a csoda pedig VÁR ... TÜRELMESEN
mint a sütésre váró TÉSZTA
holnap CIPÓ

Turbók Attila

Lehetne így is

Lányomnak

Lehet-e még,
 hogy vágyó önmagadból
 a jobbik részed önként átadod
 és megkapod a másik jobbik énjét
 cserébe, hogy így megsokszorozódván
 alkossatok új, tarka szöttes párost,
 énekelve a magasságos himnuszt,
 bármi gazsággal hetykén szembenézve,
 küllősugarú csöndes hajnalórán
 egymás bizalmát, orsózható szálat,
 közös reményként szövitek a fénybe
 s a teendőkkkel igylen boldogulva
 néztek majd vissza foszló árnyatokra,
 a távlatossá szűkülő faszorra,
 hisz' tettétek a majdnem-lehetetlent,
 elkaptátok a bennetek is élő
 sziszegő kígyó maró mérgű torkát,
 hűtöttétek a lánglövellő ármányt,
 a gyulladásként fellobbanó kételyt,
 színekben fürdő Színyeis majális
 vendégeiként meghittén kiültök
 a hajló dombú pázsit teraszára,
 egymásra néztek szelíden, szilárdan,
 elmondhatjátok bárkinek: megérte,
 büntudat nélkül, töretlenül, tisztán
 adjátok át a gyorsstaféta botját
 bátor fiúnak és tündér leánynak,
 a készülődő újabb nemzedéknek,

lehetne így is, tán csak így lehetne,
 de legkevésbé ez látszik jövőnknek.

Baán Tibor

Jaj

Jajunk se a régi már
 a magas Cé nekünk már a Holdban
 kedvesebb hely a pince... a szénporos
 fekete szemű fekete szakállú
 FELJÖTT az emeletre hogy kinézzen
 kilessen a VALÓSÁG ablakán hogy LÁSSA:

főnevek gurulnak KEREKEKEN
 és jelzőket fújnak a SZELEK és névmások
 idegeskednek... lekésik a vonatot
 amely már nem pöfög csak megy gépiesen
 sinek nélkül megy oda ahol a SZÓ még SZÓ
 ismeri magas rokonát a SZÓZATOT.
 a LÉLEK még ismeri a LELKESEDÉST
 mely SZÍVES SZAVAKAT adott a kútnak
 a KUKORICÁSNAK hogy tudja suhogtatni leveleit

tegezte az ALMAFÁT és megintette a kakast
 és felásta a konyhakertet és ÉNEKSZÓVAL
 ÖNTÖZTE a veteményest aztán elhallgatott

ma már egyetlen szó TÚHEGYÉN
 elfér az egész VILÁG – de ez nem AZ
 pedig azért születünk ... hogy néven neveztük
 egymást... a közelgő ÜNNEPET

fények húsvéti ZÚGÁSÁT
 ahogy a HOLNAP KÉSZÜLÖDIK
 bizsereg egy barkaágban

Ország László fotója

VARGA DOMOKOS GYÖRGY

A lélek nyomában

(harmadik rész)

Második lélekszint: ösztönös ÉN

Tekintsük az élővilág második szintű lelki minőségének azt az adottságot, amelynek segítségével az egyéni vonásokra és törekvésekre szert tevő állati és emberi egyedek képesek egymásra hangolódni, együttműködni, egymás iránt rokonszenvet vagy ellenszenvet érezni és kifejezni. *(Vegyük észre: ehhez a lelki szinthez még nem társul olyan szellemi képesség, amely elvont fogalomalkotáshoz, elméletek gyártásához, eszmék megfogalmazásához, saját igazság- és valóságkép rögzítéséhez vezethetne.)*

Ennél a szintnél megszűnik a kémiai, biológiai parancsok egyedulalma. Az ennek következtében szóródást mutató egyéni viselkedéseket, ahol ez szükséges (a kisebb családoktól a hierarchikus állattársadalmakig), közös lelki nyelv hangolja össze.

Tekintettel arra, hogy az egymás iránti rokonszenv nemcsak fajon belül mutatkozhat meg, hanem egymástól távol álló, sőt egymással ellenséges fajok egyes egyedei között is, ezért lássuk be: a szóban forgó közös lelki nyelv csakis közös forrásból eredhet...

Kitérő: A pecásba „szerelmes” hal

Filmfelvétel örökítette meg egy szabadvízi kis hal és egy öreg horgász szokatlan viselkedését: az elengedett hal minduntalan visszaúszott az ember vízbe mártott markába. A pecás a hüvelykujjával simogatta, s közben duruzsoló hangon, gyengéden becézgette: „jó fiú, jó fiú!”. A hal ki-kisiklott a kedveskedő szorításból (maroklelésből), tett egy kurta kört, aztán visszatért egy újabb ölelésre, cirógatásra.

Halacskáknak ez az erőteljes vonzódása egy számára veszélyes faj egyede iránt nem magyarázható azzal, hogy ez a túlradó szeretetigénye túlélési előnyt jelentene, akár neki, akár fajtársai számára. Sem horogra nem akadnak kevésbé tőle, sem több életképes utódjuk nem lesz tőle. Így aztán a fajon belül nem is fognak jobban elszaporodni, túlsúlyra jutni azok a ritka egyedek, amelyek (eddig nem boncolgatott oknál fogva) magukban hordozzák egy idegen lényhez (történetesen egy emberhez) való vonzódás képességét, illetőleg tulajdonságát. (De ne zárjuk ki annak a lehetőségét se, hogy sokkal több egyed, vagy akár mindegyik is magában hordozza a szóban forgó képességet, ill. tulajdonságot, és csak az fordul elő nagyon ritkán, hogy szerephez jusson, aktivizálódjon.)

A biológia tudománya jól ismeri a bevésődés jelenségét: akit a kikelt madárfiókák először meglátnak, azt tekintik anyjuknak. (Ha a kikelt kacsacsibék először történetesen Konrad Lorenz állattudóst látták meg, akkor egytől egyig mind őtá-

na totyogtak.) De ez fordítva is igaz: az énekesmadarak is sajátjuknak hiszik a fészükbe csempészett idegen tojást, hiába üt el méretre is, színre is az övéiktől. A kikelt kakukkfióka pedig még inkább elüt a saját fiókáktól, mostohaszülei mégis bőszen táplálják a természetes idegent, holott ez nem áttal a vendéglátásért azzal fizetni, hogy az édesfiókákat módszeresen kitúrja, kiszórja maga mellől. *(Természetesen nem az észére vagy a szívére hallgatva, hanem az ösztöneire: a génjeibe kódolt ősinformációkra, biológiai parancsra.)*

Nos, szabadvízi halunk és a pecás ember között nyilván nem jöhetett létre valamiféle születés körüli bevésődés, halunk erős vonzódása emberünk iránt tehát nem magyarázható meg ezzel a természetes és logikus ösztönnel. *(Az emberi egyed erős vonzalmának – e vonzalom okának, gyökerének – boncolgatása pedig más lapra tartozik.)*

Kutakodjunk tovább!

Nemcsak a tudomány, hanem a mindennapi tapasztalat is jól ismeri azt a jelenséget, hogy nem természetes (vagyis ember alakította) körülmények között ellenséges fajok egyedei is képesek mély barátságot kötni, nagyon erős érdeklődést és vonzalmat mutatni egymás iránt, teljesen háttérbe szorítva ösztönös féltremeiket vagy gyilkos hajlamaikat. Szintén filmfelvétel tanúskodik arról, hogy egy háziasított orvos galamb sehogy sem bír magával, és mindent elkövet, hogy a mellette békésen szunyókáló (azaz „lustálkodó”) házi macskát bosszantsa, felingerelje, álmából felverje. Erőteljesen és kitaróan csipkedi, a szőrét huzigálja, s mikor a macska veszedelmes mancsa álmában oda-odakap, ő félreugrik, majd ott folytatja a bosszantást, ahol abbahagyta.

Természetes körülmények között elképzelhetetlen, hogy

egy galamb ezt merészelje tenni egy nálánál legalább ötször nagyobb, hűsevő ragadozóval, vagyis természetes ellenségével; s ugyancsak elképzelhetetlen, hogy a hűsevő ragadozó pedig ne próbálja meg tüstént nyakon ragadni s megfojtani nyughatatlan háborgatóját. Csakhogy a közös életterben békésen folydogáló közös élet, amely nem kényszerít örökös táplálék-szerzésre és túlélési versengésre, képes elaltatni, kioltani a legősibb ösztönöket is.

Találó kifejezése a magyar nyelvnek a rokonszenv és ellenszenv. Az összes állati közösségre jellemző, hogy a „rokonságba” tartozók iránt ösztönösen nagyobb bizalmat éreznek, mint az idegenek iránt. A hangyák azonnal támadólag lépnek fel a rokonságukba nem tartozó hangyafajok egyedeivel szemben, vagyis ellenszenvvel viseltetnek irántuk. Azoknak a fajoknak az egyedeit viszont rokonszenvvel, azaz békésen fogadják, amelyek a közös származásra utaló (vagyis a közös családra jellemző) ősi illatot árasztják magukból.

A közös életterben folydogáló közös élet az ösztönös rokonszenveket és ellenszenveket képes gyengíteni, kikapcsolni, sőt, nem egyszer visszajára fordítani. Ahol a létfenntartást és fajfenntartást szolgáló ösztönök háttérbe szorulhatnak, ott egyéb célokat szolgáló ösztönök és tulajdonságok is szerephez juthatnak. Feltéve, hogy ehhez rendelkezésre állnak a szükséges ősinformációk.

Próbáljuk megérteni: vajon mi készíti a galambot a macska bosszantására, ingerlésére, felköltésére? Nincs okunk azt feltételezni, hogy ennek egészen más magyarázata lehet, mint amikor mi csináltuk vagy csináljuk ugyanezt életünk során, akár egy állattal (házi kedvencel), akár egy másik emberrel. Csak néhány lehetőség saját emlékeim alapján: unaloműzés, izgalmi állapot előidézése, kíváncsiság kielégítése, bátorságpróba, a másik figyelmének magunkra vonása, játékos viháncolás, vetélkedés, kapcsolaterősítés...

Alaposan végiggondolva őket, mindegyikre az a jellemző, hogy a nyughatatlan lény öntudatlanul is középpontba akar kerülni. Érezni akarja, hogy valami izgalmas történik: vele és általa. Szinte kihívja maga ellen a sorsot: hiszen amikor bosszantunk valakit, akkor értelemszerűen a bosszúságot, az ingerültséget növeljük benne, s ő egy idő után nyilvánvalóan késztetést fog érezni arra, hogy a kellemetlen inger forrását felszámolja, cselekvésképtelenné tegye. Ámde mi – akár az emberfia, akár az örvös galamb – mégsem szeretnénk abba hagyni a bosszantást. Kíváncsian lessük s izgatottan várjuk a másik reakcióit: mikor ocsúdik, nem készül-e ellentámadásra, hogyan kéne kivédeni? Élvezzük, hogy milyen bátrak, merészek, ügyesek vagyunk. Élvezzük, hogy csak sikerült magunkra vonni egy álomittas teremtmény, egy lustálkodó lény figyelmét. S valamiképp azt is érezzük, hogy akár jól is elsülhet a játékos kötekedés: a hirtelen támadó bosszúságot egy még erősebb kötődés, egy még jobban elmélyülő barátság is követheti. S ez ismét csak az ÉN-érzetünket, a saját jelentőségünket erősíti, anélkül hogy ez egyetlen pillanatig is tudatosulna akár az örvös galambban, akár mibennünk.

Ahhoz azonban, hogy valóban ez játszódhasson le bennünk, egyéniséggé kell válnunk, egyéni vonásokat, tulajdonságokat kell birtokolnunk, s nem is csak nekünk, hanem az örvös galambnak is. El kell válnia az ÉN-nek a MI-től, az egyéni létnek a közösségi létől, az egyéni törekvéseknek a közösségi törekvésektől. Nincsen feltétel nélkül teljesítendő biológiai, kémiai parancs arra, hogy abban az esetben, ha egy macska elszun-

dítana egy örvös galamb mellett, akkor ez utóbbinak mindenképp neki kell állnia bosszantani a másikat, a másiknak meg mindenképpen el kell tűrnie. Ahhoz, hogy mégis ez következék be, ösztönösen érteniük, értelmezniük kell a másik viselkedését...

Ha találkozunk egy vadidegennel, aki egy általunk egyáltalán nem ismert nyelven kezd el beszélni hozzánk, egy kukkot sem fogunk érteni belőle. Ám a viselkedéséből annyit rögtön meg fogunk tudni érteni, hogy inkább ellenséges vagy inkább barátságos hozzánk; inkább a vesztünket akarja, vagy inkább a javunkat; támadni akar vagy játszani; gyanakvással vagy inkább bizalommal érdemes fogadni a közeledését. Ha az idegen a saját, számunkra ismeretlen szavaival, fogalmaival közöl valamit, a tartalmát, mondanivalóját csakis akkor érthetjük meg, ha megismerjük, megtanuljuk a nyelvét. A galambnak azonban nem kellett megtanulnia macskául, a macskának sem galambul, e két nagyon távoli faj e két egyede mégis képes volt megérteni egymást. Ez azonban csak úgy képzelhető el, ha mindketten eleve birtokában vannak egy

...ellenséges fajok egyedei is képesek mély barátságot kötni, nagyon erős érdeklődést és vonalmat mutatni egymás iránt...

olyan közös nyelvnek, amely kívül esik a tudatos tudat tartományán, s született adottságaikhoz és lehetőségeikhez tartozik. Ezt a közös adottságot nevezzük lelki nyelvnek.

Néhány főbb jellemzője, amely segít megérteni a szerelmes hal és az öreg pecás jelenségét:

– Lelki nyelvet olyan élőlények használhatnak, amelyek a második szintű léleknek is birtokában vannak.

– E körön belül a lelki nyelv kölcsönös megértésének alapja az azonos ősinformáció (szaporítósejtekbe oltott isteni Ige), amely megszünteti a kizárólagos anyagi (biológia-kémiai) parancsuralmi rendszert, s a tömegszerűséggel szemben teret enged az egyediségnek, vagyis az egyéniség (ÉN) kialakulásának, a fajra jellemző tulajdonságok egyedi szóródásának.

– A lelki nyelv használata, illetve ennek képessége nagy szóródást mutat az egyes fajok között, de úgyszintén az egyes fajokon belül, sőt még az egyes egyedek életszakaszain belül is.

(A dingo kutyára mint fajra erősen jellemző a vadság, bizalmatlanság, öntörvényűség; az embernek soha nem is sikerült háziasítania. Ezzel szemben a mai kutyák ősenek, a farkasnak akadtak olyan egyedei – egyéniségei –, amelyek kedvező adottságuk révén sikeresen megtalálták a közös lelki nyelvet az emberrel: ébredt bennük annyi személyes bizalom és kíváncsiság, vagy támadt annyi merészség és kalandvágy, hogy ez sikeresen elnyomta az ösztönös gyanakvásukat, ellenszenvüket, elfogadta az odavetett koncot, s végül még azt is megengedte, hogy a másik – egy született ellenség – megérintse...

Az ember a tudatos ÉN-jével arra is felfigyelhetett, hogy a fiatal kölykökben mindig nagyobb az iránta való bizalom és kisebb a vele szembeni gyanakvás, félelem, mint a felnőtt példányokban. Igyekezett még kölyökkorukban magához édesgetni a farkascsemetéket.

A farkas háziasítása, a kutya mint állatfaj kinevelése, kitevnyesztése pedig az által következett be, hogy az ember a neki leginkább megfelelő tulajdonságú kölyköket, fiatal egye-

deket tartotta maga mellett, így vele egy közösségben azok szaporodhattak, amelyekkel leginkább megtalálta a közös lelki nyelvet.)

– Nincs szoros összefüggés a lelki nyelvi képesség és a szellemi képesség között. Szellemileg korlátozottabb egyedek gyakran könnyebben rá tudnak hangolódni másokra, lelkileg erősebb köteleket képesek kialakítani, mint a szellemileg magasabb szinten állók. (A pszichológusok meg is különböztetik egymástól az „értelmi” és „érzelmi” intelligenciát, s kimutatták, hogy az utóbbi inkább garantálja a társadalomba való sikeres beilleszkedést és az egyéni boldogságot...)

...a lelki nyelv kölcsönös megértésének alapja az azonos ősinformáció, a szaporítósejtekbe oltott isteni Ige...

– Másfelől viszont már most, jó előre leszögezhetjük: ha a magasabb szellemi képesség lelki érzékenységgel (együttérző és beleérző képességgel, erősebb szeretetigénnyel) párosul, akkor ez a mások iránti tudatos nyitottságot erősítheti, s a lelki nyelv elmélyültebb érvényesülését, a felek mélyebb lelki kapcsolatát segítheti elő.

Mindezek ismeretében visszatérhetünk kis halunkhoz.

Azt, hogy a halaknak van egyéniségük (személyiségük), mára kutatások, kísérletek is bizonyították. Például egy „vérszomjas” kócsag modelljének közeledtére a vizsgált szivárványos guppik némelyike megpróbált elbújni, mások menekülésre fogták, egy részük azonban megpróbálta felderíteni a helyzetet, felmérni (érezkenni) a veszély nagyságát, jellegét. Bár fenyegetőbb veszély esetén minden hal óvatosabban viselkedett, a megfigyelt különbségeik ekkor is megmutatkoztak.

Kis halunknak is tehát természetesen van egyénisége (személyisége), ösztönös ÉN-je. Saját pecás élményeink alapján azonban inkább arról számolhatunk be, hogy amint a folyóparthoz érünk, a halak azonnal szétrebbennek, semhogy oda-sereglenének hozzánk. Ha viszont egy városi park mesterséges

tavában nyugodt mozdulatokkal etetjük őket, azt szívesen veszik. Megfogni azonban nem hagyják magukat, ebbéli kísérletünkre rögtön elillannak. Csakhogy az öröklött általános tulajdonságok egyedi szóródása megengedi, hogy hébe-hóba akadjon egy-egy olyan egyed, amelynek társainál jóval nagyobb akár a kíváncsisága, akár a szeretetigénye, akár a bátorsága. Kis halunk előbb talán csak biztonságos távolságból figyelte a vadidegent, mígnem az is észrevette a különösen viselkedő, kíváncsi teremtményt. Duruzsoló hangján szólógnatni kezdte. Lágyan belelógatta kezét a vízbe. A hal meg egyre közelebb úszott. A pecás először csak finoman megérintette az ujjá begyével. Aztán ujjait óvatosan köréje fonta, kedvesen megcirógatta. Kutatók kimutatták, hogy amikor kutya és szeretett gazdája – de azt is írhattam volna: gazdi és szeretett kutyája – egy légtérben vannak, és figyelnek egymásra, mindkettejükben megnő az oxitocin mennyisége, vagyis azé a vegyületé, amelyet szokás szeretethormonnak is nevezni. Nincs okunk azt feltételezni, hogy a szeretet teljesen hiányzik a halak lelki nyelvéből. Márpedig ha kicsit is előfordul bennük, akkor számolhatunk azzal, hogy bár ritkán, de mégis megeshet, hogy egy kis vadvízi hal legyőzi ösztönös félelmét, ellenszenvét (pontosabban: a kíváncsisága, szeretetigénye maga alá gyűri természetes védekező ösztöneit), s barátságot köt egy emberrel. Lelkük összeér, összefonódik. Közös ősi forrásból származó lelki nyelvükön képesek eltársalogni egymással; ha nem is szót, de lelket érteni egymással. Még azt sem zárhatjuk ki, hogy egy így szövődött különös barátság nyomán született meg a csodatevő aranyhal közismert meséje...

Az ösztönös ÉN és a hozzá tartozó lelki szint megteremtésével Isten megtapasztalhatta: mi a legtöbb, ami kihozható olyan élőlényekből (állatfajokból), amelyek egyedeinek már van egyéniségük (személyiségük), nincs azonban olyan szellemi képességük, amellyel a külvilágot tudatosan, előre megfontoltan a maguk egyéniségéhez (ÉN-jükhöz, lelkükhöz, belső világképükhöz) igazíthatnák.

Részlet Varga Domokos György: *Isten logikája – Az Élet logikája című kettőskönyvből. Következik: A lélek nyomában (IV.)*

Rainer Maria Rilke

Éji ég és csillaghullás

Az égbolt: tűz-csodákkal tündökölve,
egy világ, túl földi mértékeken.
Túl közel van, hogy elforduljunk tőle,
s túl messze ahhoz, hogy átfogja szem.

Egy csillag hull! Vele mindünk reménye
magasságból a mélységbe ível:
mi kezdődött el és minek lesz vége?
mi a bűnünk? s megbocsátást mi nyer?

KERÉK IMRE fordítása

Éji ég és csillaghullás

Fölöttünk nagy fenség a menny, mindenütt
terekkel terhes, pompával teli.
Túl távol, hogy parancsát mind kövessük.
S hogy tagadjuk, ahhoz meg közeli.

Vágyunkat követjük esdő szemünkkel
végig csak e lehulló csillagon:
Mi vette kezdetét s vajon mi tűnt el?
Mit vétettünk? S miért ez igazom?

NÉMETH ISTVÁN PÉTER fordítása

ANDRZEJ STASIUK

A déli lidérc

Felhőtlen az ég, a nap magasan áll. Úgy tűnik ilyenkor, hogy tökéletes a csend. De ez csak érzécsalódás, mert megsüketültünk. A levegő milliárdnyi apró, kemény hangtól zümmög és vibrál. Szűrősen, láthatatlanul szállnak fel a magas fűből. Eleinte még hallod őket, aztán érzéstelenítenek, mint valami zengő novokain. Hány rovar van a fűben? Több, mint ahány csillag az égen. Ez biztos. Most még messze van az este, mozdulatlan a hőség, melyben minden rezdülésnek két-háromszoros visszhangja van, s melyben ha megállsz egy pillanatra, és hallgatózni kezdesz, máris megindul a hallucináció.

Gyerekkoromban természetesen féltém a szellemektől, boszorkányoktól és Borisz Karlovtól. De legeslegjobban a déli lidértcől féltém. Mert éjjel – amikor a szellemek és vámpírok járnak – biztonságban feküdtem a takaróm alatt. Azonban arra a gondolatra, hogy fényes nappal utamat állja egy déli lidérc, megtelt a szívem igazi rettegéssel. A rettegésnek édes íze volt. Leggyakrabban a falusi vakációk során történt ilyesmi velem. Nagypámék háza kissé távolabb állt a falutól. Azt mondták a falura, kolónia. A száraz, sárga búzatablák mozdulatlanul álltak a ház körül. Nekem úgy tűnt, hogy a búzából sugárzik a hőség, és ez a hőség olvad egybe a nap sugaraival. A levegő forró volt, és olyan kézzelfogható, mint egy ásványkő. Úgy villogott a fényben, mint a kerámia. Meg is lehetett érinteni. Teljesen egyedül gyalogoltam a mezsgyén. A búzavirágoknak, konkolyoknak és pipacsoknak egyaránt fekete volt a színe ebben az erős, merőleges fénynyaládban. Nem mozdult semmi, nem volt ott senki rajtam kívül. De az volt az érzésem, hogy a táj visszatartja a lélegzetét. Mint ahogy én is visszatartottam, mert valami furcsát, elmosódó-bizonytalant és ijesztőt vártam, ami mindjárt megjelenik. Nézelődtem körbe lidércek után. Vártam, hogy előjönnek: forrók, de holtak. Szépek, de nem élők. Féltém, de leginkább azért, mert a pusztában álltam, s egyedül. Amiatt féltém, hogy idejönnek, és nem lesz ott velük szemben senki, csak én. Szívtam az érett gabona poros illatát, és vártam rájuk. Talán még tovább is maradtam, mint kellett volna, kihívtam magam ellen a sorsot. De nem jöttek egyszer sem. Akkor magam mögött hagytam a végtelenségig üres, pusztát tájat, és visszaszaladtam a tanára, a nyárfák hűvösébe.

Most már kevésbé félek a déli lidértcől, de a forró napok, amikor mozdulatlanul áll fölöttünk a hőség, még most is könnyű remegéssel töltik be a szívemet. Mintha a megfeszülő légburok minden pillanatban elpattanhatna, és lemeztelenítené a világ belső valóját. Éppen kaszálják a rétet, és a forróságon kívül a levegőben a majdnem száraz fű és a gyógynövények illata is ott függ. Gyötri az ember értelmét. Nem tréfálok. Az éles fény, a forró lég és ezek az illatok egyszer csak elérik a zenitét, azt a vonalat, ahol a lehetséges véget ér. Félelmetes belegondolni, hogy utána mi következik. Hogy mi lehet annak a vonalnak a túlsó oldalán. Áldott ez a lengyel négy évszak, és bizony mi, akik kontinentális éghajlaton születtünk,

nem lehetünk elég hálásak, és bizony nem vagyunk bölcssek, amikor panaszkodunk arra, hogy mindig változik az időjárás. Hiszen itt egy előadás zajlik, egy hatalmas bemutató, akárcsak az operában! Vagy mintha egy csodálatos szimfóniát hallgatnánk, olyan ez. Aki erre panaszkodni képes, az képzelje csak el az örök vagy majdnem örök tél véget érni nem akaró unalmát! A fehér, a szürke és a fekete folytonosságát, melyben foncsorozott kórok álldogálnak. Tájképben megtestesült halál. Az ember elveszti a reményét, hogy a világ valaha is ki fog olvadni. De itt, nálunk ez a csoda mindig bekövetkezik, és kezdetét veszi a meteorológiai crescendo. Bontakoznak, nőnek a jelenségek. Sár képződik, vizenyő, tocsogók. Fúj a szél, dudál, viharos szeszéllyel jön az előre nem látott. Csak nagyjából fogad szót annak, amit a kalendárium előír neki. Van ebben valami hatalmas életerő, de a teremtett világ fékezhetlensége és zabolátlansága is benne van, ami az embert kétségbeesésbe tudja kergetni. Különösen, ha befizetett már egy lengyel tengerparti nyaralásra. Ám végül elérkezik az a nap, melynek déli óráiban a hőmérséklet eléri nyári csúcspontját. Már olyan eszméletlen a hőség, hogy még csak egyetlen lépés, és átlép a természetfölöttibe, oda, ahol már nem emberi mértékegységgel mérnek. Nos hát, ekkor jelenik meg a mezsgyéken a déli lidérc, a tündér a magaslati mezőkről, a vakító ragyogásból. és akkor teljesül a tizenkét éves fiú álomlátása.

Néhány nap múlva Szűz Mária mennybemenetelét ünnepeljük. Nekem személy szerint mindig is az ünnepnek a másik neve mondott többet: Gyógyfüves Istenanya napja. Nyilván a névhez tartozó fogalmi gazdagság miatt. A gyógyfüvek s egyáltalán bármilyen száraz fű, a széna illata sokat tartalmaz abból, amit fontebb kifejezni próbáltam. A megsűrűsödő fény, a lekaszált fű és a kertekben garmadával virító virágok illata, a súlyos, pottyánásra kész gyümölcs a fákon, az édes kifejtet, a hallucináció kezdete: mindez benne van esszenciaként ezeknek a napoknak a forró déli óráiban, melyek sűrűek, mint a méz. S ebben a tájban, melyet részben a képzelet, részben az isteni kegyelem, részben a Beszkidek csodája teremtett, sőtál egy csodálatos asszony, az Istenanya. Lassan lépked, természetes bájjal. Gyógyfüves Istenanya – mióta ezt a nevet vidéki nagyanyám szájából először meghallottam, gyermek agyamban összekapcsolódott az, s máig is össze van kapcsolva egy hanggal is, a száraz széna halk ropogásával lábam alatt. Ez a hang kíséri őt. Megy, lépked a koszorúkon, virágfüzéreken, csokrokon, melyeket valakik – a hívek – a lábai elé vetettek. És amint ott megy, lépte nyomán száll, száll föl az ég felé a lekaszált rétek narkózisba ringató illata. Az sem kizárt, hogy akkor régen, nagypám háza közelében, amikor legrövidebbek voltak az árnyékok, a Gyógyfüves Madonna vált déli tündérré a kisfiú fantáziájában. Vagy megfordítva.

BERG ÉVA MÁRIA
fordítása

VICZIÁN MIKLÓS

Milyen talentumod van?

„Mert úgy van ez, mint amikor egy idegenbe készülő ember hívatta szolgálait, és rájuk bízta vagyonát. Az egyiknek adott öt talentumot, a másiknak kettőt, a harmadiknak pedig egyet, kinek-kinek képessége szerint.” (Máté evangéliuma, 25. fejezet, 14–30. vers)

A talentum szó története

A *talentum* szó, három nagy kultúrkört felölelve, közel három-ezer év távlatából érkezett hozzánk. Ennyi idő alatt többször is módosult, bővült a jelentése. A *talentum* szó latinus formája a *talanton* görög szónak. Ennek eredeti jelentése serpenyő, egykarú mérleg volt. A görög *mérleg* szó eredete egy ígére vezethető vissza. A *talanteüo* azt jelentette: *ringat, rezget, forgat, megmér, kimér, mérlegel*. Rögtön megjelenik szemünk előtt a kibillenő mérlegnyelv képe. A bíró is mérlegel. A szimbólum már az egyiptomi sírok falfestményein is megtalálható. Azóta pedig a bíróságok jelképévé vált.

Mindenesetre a mérleg jelentéssel függhetett össze a *talentum* egyik jól ismert jelentése is: a súly, ami a mérlegre kerül. A görög világban a *talentum* a legnagyobb súlymérték volt. Babilonban egy köbláb víz súlyát tekintették egységnek. Használata elterjedt az egész Közel-Keleten. A babiloni, a tiruszi, a szíriai és a zsidó *talentum* 43,65 kg volt. Alexandriában 36,4 kg-nak felelt meg. A legelterjedtebb Athén világhatalmi szerepének kialakulása után az attikai *talentum* volt: súlya Szolón kora után 26,2 kg, a római császárkorban pedig 20,4 kg volt. Nagy Sándor csapatai használtak olyan kőhajító gépet, ami egy *talentum* súlyú követ lőtt ki.

A vert pénzermék megjelenése előtt az emberek súlyra mért kis arany- és ezüstrudakkal fizettek. Már ekkor kialakult a *talentum* pénzegységként való használata, s ez megmaradt akkor is, amikor pénzermékkal fizettek. A görögök pénzrendszerében 1 *talentum* = 60 *mina* = 6000 *drachma* = 36000 *obolosz*. Az összeg nagyságáról fogalmat alkothatunk, ha tudjuk, hogy Athén fénykorában az iparosok egy napi átlagkeresete 2 *obolosz* körül volt. A zsidóknál a súlymérés és a pénz alapegysége a *sekel* volt, amely kb. 14,5 g ezüstnek, vagy 16,4 g arany-nak felelt meg. 50 *sekel* egy *minát* tett ki, a *talentum* pedig 60 *minát*, így 3000 *sekel* jelentett. Az aranytalentum 49,11 kg aranyat tett ki, az ezüst *talentum* 43,65 kg volt.

Bizonyára ha csak a görög-római kor súlyegysége, illetve az ebből képzett értékmérő jelentése maradt volna fenn, akkor aligha vált volna köznyelvünkben – és a legtöbb európai nyelvben is – ismert fogalom. Azonban a Biblia megörökítette Jézus Krisztusnak egy példázatát. Ennek az első verseit idéztünk a cím alatt. A példázat szerint egy ember messzi vidékre (idegenbe) készül, és szolgálira bízta vagyonát avval

a ki nem mondott, de feltételezett szándékkal, hogy amíg visszatér, gyarapítsák azt. A vagyonból különböző mértékben adott szolgálainak. Amikor aztán megjön, elszámoltatja őket.

Ennek a példázatnak az alapján a keresztény kultúra a tehetség, adottság jelentést társította a szóhoz. A szó szinonimáiként a képesség, adottság, gényusz, lángelme szavakat adják meg. Több nyelven ugyanez a szó jelenti magát a különlegesen tehetséges embert is. Úgy tűnik, hogy például az angol *talent* közelebb áll a magyar *tehetség* értelemezéséhez, mint a magyarul használatos *talentum*hoz.

Magyar szövegekben először Sylvester János 1541-ben Sárvárott kiadott Újszövetség-fordításában fordul elő a szó *talent* alakban. A Jelenésekről írott könyvben olvashatjuk, hogy „nagy kőeső szálla le, mint egy *talent*”. A mai fordítás szerint: „*talentum* súlyú jegek esnek az égből” (Jel 16,21) – itt még a *talentum* egyértelműen súlyegység értelmű. De mind Sylvesternél, mind Károli Gáspár bibliafordításában (1590) az idézett példázatban már vagyonmérő, tehát pénz: „és ada imennek öt *talent* pinzt”, illetve „Ada az egyiknek öt *talentumot*...”

A szót többször használta Zrínyi Miklós. „Mégsem tanács-talanul kezdem munkámat, nem rögtön istentől vett *talentumot*, kézzel is, ha lehet, követem atyámat” – írja. Mikos Kelemen Rákóczi-ról fogalmaz így: „A bizonyos, ... hogy Isten ebben a fejedelemben sok szép *talentumot* adott.” Az utóbbi két idézetben a *talentum* már egyértelműen tehetség értelmű.

Idézzük még a történeti áttekintés végén *A magyar nyelv értelmező szótárát* (Akadémiai Kiadó 1959–1962):

TALENTUM: 1. (történettudomány) Az ókorban aranyból v. ezüsből vert nagy értékű pénz. 2. (átvitt értelemben, kissé választékos) Az átlagosan felülemelkedő képesség, tehetség.

Talentum a bibliai példázatban

Aki Jézusnak evvel a példázatával kezd foglalkozni, gyakran belefut abba a csapdába, hogy mennyi a mennyi. Ugyanis – mint láttuk – a talentum eredetileg egy súlymérték, amely kortól és földrajzi helytől függően hozzávetőleg 26 kg-tól 59 kg-ig változott, sőt még az sem volt mindegy, hogy aranyból vagy ezüsből van-e (sőt még ilyen súlyú kő, vagy víz is lehetett). Figyelembe véve az ezüst és az arany mai világpiaci árát, így a szolgákra bízott vagyonrész néhány millió forinttól akár egy milliárd forintot meghaladó összeg is lehetett.

De hamis nyomon jár, aki számíthatni kezd. Jézus ugyanis egy példázatot mondott, ami mindig egy képszerű esemény által kíván valami fontos igazságot megvilágítani. Ezért sem azt nem mondta meg, hogy melyik konvenció szerinti mértékegységet veszi alapul, sem azt, hogy konkrétan mit adott szolgálóinak (bár a 18. és 27. versben említett pénz az eredeti görögben ezüst jelentésű, de inkább olyan értelemben, mint pénzermék, amelyek akkoriban általában ezüsből készültek.)

Abban nincs eltérés a példázatot magyarázók között, hogy az idegenbe készülő ember az Úr Jézus, hiszen ez a példázat a tíz szűzről szóló példázat és az utolsó ítéletről szóló tanítás közt kapott helyet. Míg az előbbi arra hívja fel a figyelmünket, hogy mindig készen legyünk, mert nem tudjuk mikor tér vissza (illetve mikor vet véget földi életünknek), az utóbbi pedig arról tanít, hogy mi fog történni, amikor visszatért.

A talentumos példázatnak is az Úr Jézus áll a középpontjában. Ővé a vagyon, Ővék a szolgák, és Őtől kapják a szolgák megbízásukat is. Ez a példázat arról tanít, hogy mit tegyenek a szolgák, amíg – testileg – távol van az Uruk.

Egy másik hamis nyom – ami az európai kultúrkörre és a teológusok magyarázatára is döntően jellemző –, hogy a talentumok fajtajáról mint tehetségről, képességekről kezdünk elmélkedni, amiből mindenki kap valamit és valamennyit. A kérdés csupán az, hogy miként hasznosítja a maga és az embertársai javára, amit kapott. Ilyenkor jönnek a felsorolások, hogy némelyek kezűgességet kaptak, vagy a másokról való gondoskodás „talentumát”. Van, akinek zenei talentuma van vagy nyelvkészsége, hogy csak néhányat említsek. *A magyar nyelv értelmző szótára* is ilyen jelentést tulajdonít a szónak. Valaki egyszer azt fejtegette, hogy talentum a bibliaolvasás, az imádság vagy a bűnvallás is. Megkapjuk a lehetőségét, és kérdés, hogy mennyire élünk vele. Amikor visszajön Jézus, el kell számolnunk mindezzel.

Hamis a nyom, mert Jézus nem különböző dolgokat adott az egyes szolgálóknak, hanem ugyanabból különböző mennyiséget. Jézus pusztán azt kívánta kifejezni, hogy rendkívüli mértékű a kincs, de hamis nyom az is, ha az általános tehetséggel azonosítjuk, amiből többet-kevesebbet mindenki kap születésekor. Állításom alátámasztására két szót szeretnék kiemelni a példázat gazdag mondanivalójából, s a továbbiakban csak ezekkel foglalkozni. Ez a két szó pedig a *szolgáit* és a *képességei**

Ez a példázat valami olyan vagyonról beszél, amit az Úr Jézus csak a szolgálóira bízott. Nem az egész emberiség közt osztotta szét. Azok az emberek tekinthetők csak szolgálóknak, akik Jézus Krisztust uruknak tartják, és engedelmeskednek neki. Ez nyilvánvalóan csak egy részhalmaz a teljes emberiségben belül. És mi az, amit szolgálóira bízott az Úr?

Az evangélium.

Mielőtt a mennybe ment húsvét után negyven nappal (áldozócsütörtökön), ezt mondta tanítványainak: „*erőt kaptok, amikor eljön hozzátok a Szentlélek, és tanúim lesztek Jeruzsálemben, egész Júdeában és Samáriában, sőt a föld végső határáig. Miután ezt mondta, szemük láttára felemeltetett, és felhő takarta el őt a szemük elől.*” (ApCsel 1,8–9)

Elment, és szolgálóira bízta vagyonát... Ez a vagyon pedig a tanúskodás arról, hogy Jézus Krisztus az Isten Fia, „*aki halálra adatott bűneinkért, és feltámasztatott megigazulásunkért.*” (Rm 4,25) Ez az a vagyon, amit csak szolgálóira bízhatott, mert csak ők értik, hogy mit jelent ez. Ez az a vagyon, amit kamatoztatnod kell... ha Krisztushoz tartozóknak – keresztyénnek – vallod magad!

S hogy mi a tanúskodás módja, arról a mennybemenetel előtti másik beszámolóból értesülhetünk: „*Jézus pedig hozzájuk lépett, és így szólt: Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön. Menjete el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek; és íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.*” (Mt 28,18–20) Itt is a példázatbeli Ember, az Úr Jézus Krisztus, aki egy időre távozni készül, rendelkezik vagyona és szolgálói felől: tegyetek tanítvánnyá minden népet.

Több nyelven ugyanaz a szó jelenti magát a különlegesen tehetséges embert is.

A másik szó, amit még említeni szeretnék, a *képesség*. Ez az, amiből mindenki (valóban minden ember) kapott Isten általános kegyelme szerint. Képességeink különbözőek minőségileg is, mennyiségileg is. Így a tanúskodás módja és mértéke valóban különböző lehet. Némelyek népes gyülekezet előtt, vagy a tévé nyilvánossága előtt tehetnek bizonyosságot Megváltó Urukrol, más csak csendes beszélgetésben egy-egy embernek. Kit művészi tehetséggel ajándékozott meg Teremtője, mást esetleg a beteggondozás, gyógyítás iránti érzékkel vagy használati eszközök tervezésével, kivitelezésével, ismét másokat a fölművelés képességével. Képességeink sokfélék, de a szolgálóira bízott vagyon – nem mennyiségét, hanem minőségét tekintve – minden szolgálóra nézve azonos. Aki nem adja tovább – nem kamatoztatja –, az elássa. Ők nem jutnak be az ünnepi lakomára, helyette sírás és fogcsikorgatás lesz osztályrészük.

A mennybemenetel, majd ezt követően a pünkösd ünnepén legyen hangsúlyos számodra – kedves olvasó –, hogy kamatoztatásra bízott rád az Úr Jézus néhány talentumot a vagyonából. Az evangéliumát!

A Talentum angol-magyar két tanítási nyelvű általános iskola és művészeti szakgimnázium honlapjának (<http://www.talentum.hu/altiskola/archivum>), valamint a Jubileumi kommentár (Bibliatéka, Arcanum kézikönyvtár CD) felhasználásával.

* *Magyar Bibliatársulat újfordítású Bibliája (2014): „képessége szerint”; Sylvester fordításában „az menire azoknak ereiek vala”, Károli fordításában „erejéhez képest”, a Szt. István társulat fordításában „rátermettsége szerint”.*

Kiáltvány a bizalomról

Damian Bradfield új könyve az internetről

Az internet mára az életünk elválaszthatatlan része lett. De vajon a világháló, a közösségi médiás platformok, a mobilapp-likciók a barátunkká vagy az ellenségeinkké váltak közben? A folyamatos, napi internetkapcsolat révén pedig mi magunk felhasználók vagy inkább felhasználtak lettünk? Damian Bradfield *Kiáltvány a bizalomról* című könyvében ezeket az izgalmas kérdéseket teszi fel, miközben olyan fontos fogalmakat is igyekszik tisztázni, mint a személyes szféra védelme vagy az információ hatalma a közösségi hálón. A szerző – aki a *WeTransfer* alapítója – személyes tapasztalatai révén kíván segíteni, hogy jobban megértsük, az internet használata milyen következményekkel és mekkora felelősséggel jár.

Damian Bradfield szerint a ma embere túlságosan megbízik az internetben. Mintha teljesen elfelejtettük volna azokat az ősi, alapvető bölcsességeket, mint hogy: „*Ne állj szóba idegennel*”, „*Ne fogadj el ismeretlenlől cukorkát*”, vagy „*Ne mondd el egy idegennek, hol laksz*”. A közösségi háló és a virtuális valóság korában egyetlen kattintással nemcsak saját magunkat „áruljuk el”, hanem másokról is információk tömegét osztjuk meg. Minden egyes alkalommal, amikor felmegyünk az internetre, ott hagyjuk a virtuális ujjlenyomatunkat. Ezek alapján a szolgáltatók, a cégek, az állam és szinte bárki figyelemmel tudja kísérni, hogy mit teszünk, mire keresünk rá, mit lájkolunk és posztolunk. Az új okosórák és telefonok például még azt is elárulják rólunk, hogy éppen hol tartózkodunk. Önként és dalolva folyamatos adatszolgáltatást biztosítunk a cégek számára.

*Önként és dalolva
folyamatos adatszolgáltatást
biztosítunk a cégek számára.*

A szerző felteszi olvasójának az elkerülhetetlen, húsbavágó kérdést: vajon mikor jön el az a pillanat, amikor rádöbbenünk, hogy meg kell reformálnunk az internetet, és vissza kell töltenünk a „hatalmat”? Megdöbbenő és elgondolkodtató alaposítással mutatja be számunkra az internet hibáit, rávilágít buktatóira, és feltárja, hogy egyes cégek hogyan használják fel, szerzik meg az adatainkat. Az internethasználat ugyan az életünk elválaszthatatlan részévé vált, de a szerző szerint ahhoz, hogy ez biztonságos legyen, újra kellene tervezni az internet működését. A „big data” korában egyre inkább fontossá válik, hogy ismerjük az internetes jogainkat, és tudjuk, milyen adatokat szolgáltatunk ki magunkról.

Bradfield arra kívánja felhívni a figyelmet, hogy ne legyünk naivak, ne legyünk felelőtlenek! Mert ha a technika képes

arra, hogy beazonosítson minket, akkor arra is képes, hogy az adatainkat bármikor, bárhol felhasználja, vagy bárkinek kiadja. Ez nem egy utópisztikus jövő, ez a jelen – ez Damian Bradfield könyvének talán legfontosabb üzenete.

Damian Bradfield (1977) az egyik legsikeresebb fájlküldő vállalat, a *WeTransfer*, valamint a *University of Underground* elnöke. Miután lediplomázott a *London School of Economics*-on, dolgozott *Stella McCartney*-nak, valamint *Alexander McQueen*-nek is. Már az egyetemi éveit is designnal, fejlesztéssel és hirdetési kampányok lebonyolításával foglalkozott. A *WeTransfer* mára 45 millió aktív felhasználóval büszkélkedhet, és havi szinten 1 milliárd fájl oszthat meg egymással az emberek a platformon keresztül. A kezdetektől fogva az emberi értékeket kívánja megjelentetni az üzleti életben is.

A *Kiáltvány a bizalomról* című kötet, valamint a *Pallas Athéné Könyvkiadó* (PABooks) korábban megjelent kiadványai megvásárolhatóak webshopon keresztül a www.pallasathenekiado.hu oldalon. A PABooks kiemelt figyelmet fordít a közösségépítésre is. Facebook oldalán (www.facebook.com/pallasathenekiado) az érdeklődők további hasznos, érdekes információkat találhatnak a megjelenő könyvekről és a hozzájuk kapcsolódó eseményekről.

Debreczeny György félreolvasások

törpevízió született
egy óriás fejében

benyújtotta fellebbezését
a lebbencsleves

jogszabályban rögzített módon
szegtük meg a jogszabályt

jogerősen felmentették
a kézigránátot

a járványbögkrét sikerült ellaposítani

a boltban ne fogdossuk végig
egymást ha lehet

köznevetési államtitkár

csökkent az elhunyt koronavírusok száma

egyelőre a halottakat tisztelik
(tesztelik)

malacarcú mutáns
politikus született

megszomorítottam mindannyiuk kezét

magára hagyott kváziállat
az ember

kérem hogy határolódjon el
önmagától a határ

hathetes gyerekével ment lopni
mert nem volt kire hagyni a kicsit

egy új dinoszauruszfaj
magyar kutatót fedezett fel

drámaian csökken a drámák száma

a halak nincsenek veszélyben
mivel a szennyező anyag
teljesen kiölte őket a folyóból

egy regényíró is tud jól nyilazni

gázvezeték szakított át egy munkagépet

növekszik a migrációs nyomás
a fejében

Valek Tünde Vaskorona

Végső soron légy öreg, mihaszna, ó
Betegségekkel terhelt, nyugdíjfaló
Kvízjáték nyertese lehetsz könnyedén
Igen egyszerű választ vár a kérdés
Milyen élet vár ránk e járvány után?
Túlélők, érzük el, legyen végre más!
Vírus nemre, korra nincs tekintettel
Kinél sérült a védekező rendszer
Vastól vérző májusi naplemente
Véres vírus-várossá szövögette
Emberi világ lett virtuálissá
Elszigetelten élni: úrutazás!
Ez ismerős, mert szokjuk a virtuálist
Elérhető: tévé, internet, mobil
És most, a ránk szakadt mélységes csendben
Mozgás, a kapcsolat nem természetes
Ami nem természetes, az ellenes
TERMÉSZET, jöjjél vissza, amíg lehet!
Szigetlakó létemben feszít egy nagy vágy
Természetesen ölelj át, szabadság!
Kicsinyes sértődés, hadd feledjelek
Élet! Új szemléletben értelmezzetek!
Veszek végre egy tiszta lélegzetet
A levegőtől nem félek, nem rettegek
A néma város újra nyüzsgögni kezd
Hív a színház, utazás, szól a zene
Munkája lesz újra a sok embernek
Iskolába járhat újra sok gyermek
S ha majd végre vége lesz e járványnak
Pótolni kell mindazt, amit kihagytam:
Ölelést, érintést, igaz szavakat,
S azt, ami a valóságban összetart
Amiért élni érdemes: megtalálni,
Megtartani és, szeretni, szeretni

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi
havilap – www.buvopatak.hu

Alapító, főszerkesztő: CSERNÁK ÁRPÁD

Tervezőszerkesztő: CSERNÁK BÁLINT

Főmunkatárs: FARKAS JUDIT

Olvasószerkesztő: Szabó Pap Edit

Munkatársak: Lukács János, Németh István Péter,

Ország László, Papp Árpád, Sarusi Mihály, Szutrély Péter

Nyomdai munkák: Pethő Kft, Kaposvár, Fő utca 57.

Felelős vezető: Pethő László

Sokszorosítás ideje: 2020. május, sorszáma: 5/2020

E-mail: posta@buvopatak.hu

ISSN 1588-9335

Kiadja: BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Kaposvár, Somssich P. u. 11–13. I/12.

A kiadásért felelős: Csernák Árpád

A Búvópatak Alapítvány számlaszáma:

10918001-00000012-93920004 UniCredit Bank Hungary Zrt.

IBAN szám: HU62 – BIC (SWIFT kód): BACXHUHB

BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Ország László fotója

Kapható az újságárusoknál

A *Bűvópatakot* 2020-ban is keressék az újságárusoknál!
A lap éves előfizetési díja 5000 Ft. Megrendelhető
az impresszumban olvasható elérhetőségeink valamelyikén.

TÁMOGATÓINK

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.
MINISZTERELNÖKSÉG

